

JADRANSKI SLAVJAN

PODUČIVEN LIST V RAZNIH LJUDSTVU KORISTNIH REČEH

NA SVITLO DAN OD
SLAVJANSKIGA DRUŽTVA V TERSTU.

PAKETA. Jadranski Slavjan bo izhajal v zvezkih treh pol, se Znanjnim članom brez posebnega plačila pošiljal; domačim član. po 2 for. nečlanovam po 3 for.; s pošto 4 for. na celo leto dajal. — Za vsake tri zvezke se bo predplačila v družbenim stanju jemalo.

List 5.

Mesca Julja

1850.

Pozdrav Jadranskomu Slavjannu.

Dok narodi ini svieta
Sve naprieda s plavi plove
Po Parnasu, gdieno cvieta
Cviet mirisan za sinove:

I jadranskog se Slavjana
Plav podiže brodit vodom,
Da potraži svetlost dana,
Koj se sjaje svim narodom.

I plav njegva sada brodi
Tam k parnasu slavjanskemu,
Jer se ondje luč nahodi,
Kā će doniet Rodu svomu.

Samo kriepko, samo složno
Idi napried slavni sine!
Jerbo eno nać je možno,
Za čim serce slavsko gine.

Na put hudi niš nepazi,
Nit' na tērjezi i kupine,
Jer, koj na to kad kad pazi,
Zati može u pustine!

Višnja ruka sa utiehom
S nebi u pomoć će Ti biti,
Da nomiera Tvā s uspiehom
Dobrin može uroditi.

No i nami jošter tučo
Slavsko serce za Dom mili,
Još je kaplja kervi vrče,
Kuju za Dom bi prolili.

Tieme i mi pod barjakom
Ravnat ćemo tiek Tvō plavi,
Postojaim da korakom
Blizje dojde k Mlejci Slavi!

Premda slabi jesmo cvitak,
Kom' nahudit svašto može,
Ipak s tobom mladi žitak
Pospiešiti se uzmože.

Samo ljubav, kō i sloga
S Tvojem srcem neka vieda,
I doista viedna od Boga
Pomoć sinut će Ti tada;

Jerbo ljubav, čvērsta sloga
Put prepusti divno kērci,
Te do cilja žudjenoga
Više kērci, bolje tērci.

Nu, ak' kād se viju oblaki
Vedro nebo da počviete,
Neka tada više svaki
K svomu dielu okom svērne.

Tada napried viek hodeči
Po Parnasu od prosviete,
Biedan Slavjan će u srići
Doć do svoje svērhe svete!

F. Banić.

Detovodsko potovanje v Kraiclingo na Svajcerskim.

De so se malo po malim v mestih in na kmetih šole s posvetnimi učitelji vpeljale, je velika zasluga slavne vlade cesarice Marije Terezije. Nje slavni nasledniki so vpeljano šolsko napravo kolikor je bilo moč omikali in poboljšali. Takrat se ni od učitelja ravno dosti terjalo. Kdor je brati, pisati, rajtati (računati) in kolikor si boji orglati znal, in v kaki normalni ali poglavni šoli šestmesečni detovodski poduk obiskoval bil, je šolsko službo dobil. Dosedanji učitelji — brez tistih, ki so iz poprejšnih mežnarjev učitelji postali — se dajo v tri verste razdeliti.

1. V take, ki so se od mladih nog prostovoljno le šolskim opravilam vdali;

2. V take, ki so bili namenjeni se za kaj večiga omikati, ki pa, iz mnogoverstnih vzrokov prisiljeni, od svojiga namēna odstopiti, so morali, da bi berž ko berž kruha imeli, šolsko službo vprevoziti; in poslednjič

3. V take, ki so narpej v mnogoverstnih cesarskih službah in pri posamesnih sreče iskali, in ne najdiši, kar so iskali, se nazadnje šolske službe poprijeli.

Število unih prve verste je bilo vselej zlo majhno, tote terdna volja in n'vtrudljiva pridnost jih je v stan pripravila, se omikati in dobri učitelji biti, posebno če se je primerilo, da so pod modriga vodja, ki je detovodstvo razumel, prišli. Ko je to bilo, so radi dve, tri leta ali toliko let v učilnici, v katero so bili poslani, ostali, kolikor jih je bilo treba, si nar potrebniši znan-

nosti in način v poduku pridobiti. Taki so bili po storjenju poskušnji v šolah na kmetih učitelji postavljeni, in če jo ta ali uni še tako srečen bil, da se je včasih s kakim detovodjem posvetovati in pogovoriti, ali iz kakih detovodskih bukov podučiti mogel, je prav dober, iskren, in polhven učitelj postal, kakoršnih, hvala Bogu, nekoliko imamo. Tode le nekateri so tako srečo imeli, zakaj pravi detovodji so bili redki, in detovodskih bukev si nakupiti niso učitelji pri svojih pičlih dohodkih ob čem imeli.

Učitelji druge verste so se na detovodskim polju že nekoliko prederzniši ponašali, ker so mislili, da so veliko boljši ko drugi, ki niso v latinske šole hodili. Menili so, da reči, ki jih učiti ima, znati, je vse kar se od učitelja terja; način poduka pa jim je bil roč, ki sama od sebe pride. Po prestani detovodski skušnji, ki je po njih besedah prav lahka, ali clo prazna šega, so nekateri boljše službe v mestih iskali; drugi pa so se na to vergli, da so po hišah posamesnih učili. Tisti, ki so pri občnih šolah službe dobili, so malo po malim spoznali, da učiteljstvo ni kako rokodelstvo, in potrebo čutivši so se sčasoma omikali in več ali manj pripravi učitelji postali. Drugi pa, ki so si živež z učenjem v posamesnih hišah pridobivali, so večidel mehanični ostali; zakaj v eni uri na dan se niso vtegnili z razvijanjem duha vbijali, in so otroke raji v tem urili, kar so starši presoditi mogli. Od tod izhaja britka skušnja, da so mnogi učenci svojo otročjo mladost, žaligohi zapravili, brez da bi se bila njih razumnost razvila in omikala, kakor je treba, in da je tak osebni poduk starše ob njih dnarje, ob njih pričakanje in ob upanje njih otrok pripravil. V spričo naj se here "Petnajst let dunajskiga privatniga učitelja", ki mu je vendar poduk k seru sel.

Unih tretje verste so nekateri po storjenju poskušnji službe pri občnih šolah iskali; drugi pa so deželno poglavarstvo prosili, da bi jim privatne šole napraviti dovolilo, in po zadobljenim dovoljenju so v novicah in časnikih napravili takih šol širokoustno na znanje dali in vse obotali, kar je kratkoumne starše mikati moglo, jim svoje otroke izročiti. Tako so se privatne šole vpejale.

Pri pol lénim šolskim izpraševanju se je dostikrat pokazalo, da taki tolikanj obetajoči učitelji niso kar nobeniga zapopadka detoreje in načina v poduku imeli, in da njih učenci so bili le nekako mehanično — stroj — niško izurjeni, da bi se pričlo svojih staršev prav onesli. Opombe šolskiga ogleda so malokdaj kaj zdale; privatni učitelji so večidel pri svoji stari navadi ostali, in so pametne opombe in poduke zanitevali; in se taki so se našli, ki so se s tem opravičiti iskali, da so šolske ogleda opravljali.

Privatni učitelji skerbó, otroke takih staršev, ki dobro plačujejo, in otroke, ki več lét pri njih ostati morejo, v svoje šole dobili, da bi si takó živež zagotovili, kar jim ni ravno za zlo vzeti. Se pa li vsi privatni učitelji, to doseči, poštenih pripomočkov poslažijo? to je važno prasanje, ki ga je treba nekoliko razjasniti, da se na-nj prav odgovori. Kdor preveliko ljuhezen staršev do njih otrok pozna, bo tudi, ako si njih slabosti v prid obrniti vé, zaupljivost teh in unih lahko zadobil. Njih nečimernost bo gladil, otrokam prizanašal,

jih staršem hvalil; — slabosti in pregreskov ne bo na tem ne unim oponašal ali jih grnjil; nespodobnost bo z njih mladostjo, prederznost z njih naravno živostjo izgovarjal; razvuzdanost bo ko bistroumnost, sitnost ko radovednost, jezičnost ko znamenje histre glave, terdovratnost ko ponosnost in nepokoršino ko oravo samostojnost hvalil. — Jo li čudo, če učitelji, ki se, do jim šole prazne ne ostanajo, takih pripomočkov poslažijo, le mehanično uče in otroke pokázé? Nasledki takiga učenja se pokázéjo posebno, ko otroci v občne učilnice prestopijo. Ker niso vajeni ne pokorni biti, ne šole, učitelja in staršev spošтовati, nagajajo takó, da je težke šolske vredenost ohraniti, in še druge učence pokvarijo. Nekateri, ki se po nobeni ceni v red vdati neóejo, se tisto léto iz šole ostanajo, drugi sicer napredovajo v šolo hoditi; tode ko se primeri, da morajo, ker so se premalo naučili, léto ponoviti, starši čez učitelje in čez učilnice gerdo godernjajo in vpijejo. — Ko pa otroci v privatni šoli po dve, tri ali štiri léta en red ali idas ponavljajo, — ko po trinajst, štirnajst in tudi petnajst lét stari učenci osobno poslušajo za tretji red z veliko težavo in komaj srednje prestanejo, se stari ne ganejo, in malo jim je mar, če si otroci v privatni šoli léta v prid obrnejo ali ne. Od kod pride ta žalostna slepcá? Gotovo od tod, da starši, ki niso zastran svojiga premoženja ali zastran drugih primerlejev prisiljeni, izobrazženje svojih otrok na drugo pot naguti, otročjo mladost, ki je ceniti ne znajo, brez potrebniiga razvija in brez reje v radostni omamici preteči pusté. Ne premislijo, da v poznejši starosti je nemogoče nadomestiti kar je otročja mladost v izobraženju in v podučanju zamažila in zgubila; — ne premislijo, da, kakor vsak letni čas svoj sad rodi, tako mora tudi vsaka starost svojiga donesti. — O, da bi starši in učitelji otročjo mladost cenili vedli kakor gré, koliko mladenčev bi bilo sebi, njih družinam in cloveskimu družstvu pridobljenih!

Šole na kmetih so se le v tistih krajih dobro ponašale, kjer so šolski ogledi in fajmoštri učitelje podpirali; tode v mnogih krajih se je le brati, pisati, rajtati in nekoliko cerkvenih šeg učilo; za nar važniši reči pa, za rejo v živo-vernim zaderžanju, za znanost natore in deržavljanskih naprav, za kmetijstvo, ki je ljudem po deželi tolikanj potrebno, se ni maralo. — Že več lét sém so morali tisti, ki so se k učiteljstvu pripravljali (Präparanden), verli detovodskiga poduka tudi podučenje v pravilih in v djanju kmetijstva in sadoreje obiskovati, in se tudi poskušnji v teh rečeh podvrčeti. Ta zapoved visoke vlade je gotovo iz zlahniiga namena izvirala, po učiteljih med kmeti boljše pravila kmetijstva razširiti, in mladost z izgledi učiti, kako so mora zemlja, da bolj rodi, obdelovati in popravljati, in sadjoreja oskerbljevati, ter po tem načinu kmet k spoznanju pripraviti, da ga le delavnost in pridnost lakote, vžoitva in revšine obvarvati zamore. Pa v tem so ljudske šole doslej še malo ali nič opravile; marveč gré poljedelstvo ritniško ko rak, kér so zdaj kosi zemlje glo in pusti vidijo, ki so se pred dvajsetimi léti, desiravno le z neklikimi sadnimi drevesi obsejani bili.

Drugi pripravi pripomčik, v ljudč obéutleje žive vere in dobriiga zaderžanja obuditi in povzdigniti, je občno ljudsko petje pri službi božji o nedeljah in praz-

nikihi, ako ga orgle spodobno spremljajo; tude kar se poje, morajo vsi, stari in mladi, razumeti.

V krajih ki se s krajnsko deželo mejajo, se pojejo sicer slavnjske svete pesmi, tude večidel jih sam organist poje; o večih praznikih pa se sliši pogostoma po knki gledišni viži vreden „kirije elejson“ kavkati, ki ne more v vernih ne spodobne pobožnosti, ne pobožnih občutljev obuditi.

V nekdanji beneški Istri se povsod, še clo v slavnjskih vseh po latinsko — zakaj neki ne po kitajsko ali kinško? — poje. Ta tolikanj vstvarana navada je pravi pobožnosti zlo škodljiva, ker se ljudstvo od mladih nog navadi pri službi božji vpeljane pesmi in molitve, ki jih ne razumi, brez premislica berbrati, brez do bi ga v srcu ganile, ali mu dušo k stvarniku povzdigne.

Iz tega pride, de take navade krivo misel in krivo vero obude, de pobožnost le v deržanju cerkvenih šeg in v berbanju nekterih molitvic pri službi božji ali sicer — obstoji. Hajdnova in Mozartova lepa cerkvena muzika, ki so jo zastran njeniga veličanskiga soglasja stari in novi umetniki k obudenju pobožnih in živovernih občutljev za nar pripravni spoznali — je tod popolnoma neznana.

Na ti stopnji — enkrat za vselej opomnimo, de posebuo avstrijsko primorje menimo — je bilo učitelstvo do leta 1818, ko je visoko ministerstvo, boljši detovodski poduk vpeljalo, učilstvo popravilo, in v ta namen se pomoci učiteljev poslužiti jelo. Po visokim ministerstvom ukazu je častiljivi konzistorij vse učitelje naše normalne šole opominal, de naj se pri detovodskemu poduku iskreno vedežijo, in zraven tudi sredstva in pripomočke nasvetovajo, ki so jih umetni in znajdeni detovodji za izobraženje učiteljev, kakoršno sedanjí časi terjajo, pristojne spoznali.

To doseči — namreč učitelstvo popraviti — je posebuo v tistih krajih, kjer mora en sam učitelj v eni sobi tri rede skupje učiti, gotovo silno težko; in ker so vse šole na kmetih po tem načinu napravljene, in ker se njih preuredba zastran iztroškov tako hitro upati ne dá, potrebuje ta predmet tolikanj več resnobia prevčarka.

Res de nekteri učitelji so si prizadevali, to, kolikor bi se dalo, doseči, tude vsak po svoji glavi, vsak po svojim načinu, brez de bi bili njih pripomočki občni postali, in brez de bi se bila enakost dosegla, ki bi imela učitelstvo samostojne deržave navdihati.

* * *

V avstrijski deržavi ni takih učilnic, v kterih bi se djanski učitelji v tem pomenu izrežali; v unajnih deželah jih pa že davno imajo, in v nekterih krajih so za razširenje ljudskiga poduka prav koristne.

Detovodske bukve (Guida di Lambruschini) govore slovesno od semenišča učiteljev v Krajclingi (Kreuzlingen) poleg vodanskiga jezera (Bodensee) na Svajcarskim, v kterim se pripravni učitelji za ljudske šole v mestih in na kmetih izobraževajo in urijo. Kdor notrajno in unajno napravo in visok namen tega semenišča, namreč povzdigo ljudskiga učilstva in poduk ljudstva po takih učiteljih prav premisli in prevdara, ne more želje v sebi zatreti, ga dobro in na tanjko poznati.

Umetnosti, znanosti in naprave kakoršne koli si bodi, niso bile precej v začetku popolne, temuč so se le takrat prav izobrazile, ko so jeli ljudje, ki so se z njimi pečali, tudi druge enake naprave ogledovati, njih djanje in njih pripomočke premišljevatí, njih korist za občno blaženost prevdarjati, in eno drugo takó primerjati, de so, spoznavši njih koriste in napetosti, spoznati in skleniti mogli, kaj obstoječiga gré ohraniti, kaj popraviti, in kaj znovi vpeljati ali napraviti.

Iz teh uzrokov smo*) se bili namenili v unajne dežele iti, de bi se od izobraževanja učiteljev in njih djanskiga ponašanja pri ljudskim poduku z lastnimi očmi prepričali, in spoznali, če je domače ljudsko učilstvo res in kako delet za ptujim zaostalo.

Ko nas je bil blagorodni tukajšni bavarski konsulj gosp. Juri Henrik Gwinner s priporočilnimi listi v vse poglavne nemške mesta in tudi v Strassburg prevediti blagovolil, smo se 9. dan Kimovca 1849 na pot podali. Na Koroskim in Tirolskim smo se le malo mudili, in že 10. dan smo prišli do Rena in čez-nj na Svajcarsko.

Tukaj je svet ves drugač. Doline, griči in hribi kažejo kako mnogoverstno zamore delavna roka pridniga kmetovavca zemljo polepsati. Vsak kot, vsako herdo, vsak še takó sterm kraj je svoji legi pristojno obdelan. Povsod je viditi umetno nasajeno sadno drevje, kteriga veje se pod žlahnim sadjem prijetno priklanjajo. Zale čedne pristave s sadnimi, kuhinskimi in cvetličskimi verti, v kterih zdravi in čversti otroci skakljajo, in igrajo! — storé, de je cela dežela takiga, silno prijetniga ogleda, kakoršniga se veselí in živja prijatelj proste natore spomladi na kakšni senožeti polni mnogoverstnih cvetlic, po kterih pisani metulji in pridne bčelice ferfrazjo. Obudili so se v nas radostni občutlji veselja in občudovanja, in nas prisilili večkrat zaupiti: „Tú je perivoj! tú je rajski kraj.“

Po takó lepó obdelanih krajih potovaje smo prišli čez Kurški in Apencelski kantov v Sent-Gal, kjer smo svoje detovodske preiskovanje pričeli. Kmaló smo zvedili, de ondašnji gosp. dehant Greith je bil mnogo lét predsednik šolskiga sveta, in de nam zamore stan ljudskiga učilstva v Svajcarskim sploh in v posamejnih kantonihi na tanjko dokazati in razjasniti. Gremo tedaj k njemu in prav prijazno nas je sprejel. Gospod dehant je lep, krepek, in po običaju soditi, bistrroumen in resnoben možak. V dolgim, černim, do vratu skerbno zapnetim talarju je bil, s tamno-plavo zametovo kapo na glavi, ki mu je čez ušesa segala. Taká obleka nam ga je že resnobiajšiga kazala. Ko smo mu uzrok obiskanja razodeli, nam je sestí rekel in obljudil, naše želje splohniti. Tode zavzelo nas je, de je, prej ko je k nam sedel, rekel: „Avstrija naj prej za živeč (dostojno plačo) in za izobraženje učiteljev skerbi, in potem šo le so bo smelo in moglo od šol boljši sadje pričakovati.“ Potem je razložil na kratko, kakó so se učitelji na Svajcarskim do leta 1834, ko so šole še edino pod vodstvom katoliških konzistorij bili, izobraževali, in kako de se morajo od leta 1834 tudi katoliški kakor protestantski učitelji v semeniščih izobraževati; de od takrat se mu šole, kar razvitost in izobraženjo uma zadene, boljši

*) Simon Rudmaš, v.d.j., Mihel Svab, katehet, in Janex N. Knob, učitelj tukajšne c.k. normalne šole.

zde, lode meni, de otroci naj žde in spó, dokler se sami ne zbude. Iz njegovih govorov se je nekaka nejevolja kazala, ki so jo menda neugodnosti razpertij za stran vero v njemu obudilo. Potem nas je peljal v nekakšno kapelo, od ktere je pravil, da so o nedeljah in o praznikih le otroci v nji k javni službi božji shajajo, ter je rekel: Ta razdelitev ni k ničemur; otroci naj z odraslenimi k službi božji hodijo, do bi se nad njimi zgledovali ali nad njih dobrimi zgledi pobožjali. — Radi bi bili z kakim semeniškim učiteljem govorili, pa so ni dalo, ker so katoliške šole jesenske praznike imele. Gospod dehanč nam je opomnil, da ni truda vredno, s katoliškimi učitelji od šolskiga poduka govoriti, ker so vsi prenapeti (rabifal). Krajclingsko semenišče je pa vendar hvalil, in rekel, de gospod vodja Wehri je prav zmeren mož, in de homo, ker že tje gremo, ravno o pravih času, namreč pred zadnjimi poskušnjami tje prišli. Tudi nam je mnoge, šolsko napravo zadevajoče, natise podelil, in nas s šolskimi bukvami soznanil, ki smo si jih tudi nakupili. Blagovolil nam je tudi katoliške šolske sobe pokazati, kjer smo se z nekim učiteljem soznani, in ga prosili, de naj nas zvečer obišče. Ta nam je ondašnje učilstvo, njegove primere in način poduka, dobro razjasnil, in je opomnil, de zaedger in overe poduka in reje v katoliških šolah iz tega izvirajo, de si dve močni cerkveni stranki protivno nasproti stojite, in de je katoliška na število slabejši in nezmožniši. Tudi nam je terdil, de kar poduk in premoženje zadene, so protestanti gotovo čez katoliške kristjane; kar pa dobro zaderžanje tice, ga ni družiga razločka, razun de so protestantski otroci nekoliko prederzniši ko katoliški.

Druge jutro smo obiskali protestantsko malo ali pričetno šolo (Primäršule). Pričetne šole so kakor naše ljudske šole v četrto redov ali klasov razdelene, v ktere se kakor pri nas šest lét hodi. Vikši učitelj, gospod Buhler, je ravno svoje učence v računstvu s pisanimi številkami na kamnatih tabelah uril. Množitev z mnogimi številkami jim je dal; učenci so narprej nalogo zapisali, eden izmed njih jo je glasno in umevno prebral in ponovil, in potem so na povelje učitelja vsi tiho, pazljivo in pridno rajati ali računati jeli. Čez nekoliko minut vzdigne eden roko ter pravi: „Godna je!“ Kmalu da več njih ravno to znanje; in poslednjič ko je večina tako znanje dala. ukaže učitelj enimu, de naj mu izdelk pové, in vpraša druge: Je li prav? Kdor je enak izdelk imel, se odgovoril, de je. Poslednjič so nekteri dani račun glasno izpeljali. Neki učene v nervi klopi je račun nekoliko pozneje dokončal ko njegov sosed, in je moral svoj sedež z njem spremeniti. Grenke solze je točil! — Ves čas, kar smo v šoli bili, se revež ni upal, očl povzdigniti. To se pač pravi občutljaj častl obujati.

Ko je po pretočeni prvi uri zvonček zapel, so vsi tabele na stran položili, in, ko se jim je ukazalo, po dva in dva iz sobe šli. Prva dva sta peljala počasi celo versto na eni strani prostorniga mostovža do odstopov, ki jih je četrto bilo; in komur je treba bilo, je iz verste stopil in svojo potrebo opravil šel (takih pa je bilo prav malo); drugi pa so se po malim naprej pomikali, in na drugi strani mostovža spet v šolsko sobo, vsak na svoje mesto, šli. To je terpelo kakih 10 minut in se nam je prav pristojno zdelo, ker se takó dvojini

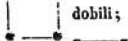
namen doseže. Otroci se nekoliko sprehodijo, se potem lože sedé, in ne tekajo vedno k potrebi, kar je večkrat le slaba navada in rapénost, ki poduk moti. Šolska soba ni bila prepolna; čez šestdeset učencev ne sme v nobenim redu biti, in ravno toliko jih je tukaj bilo; toče čez deseti del jih tudi ne smé konec léta znostati, vsi drugi morajo takó izurjeni biti, de zamorejo v vikši red prestopiti, kar so v ti učilnici sploh zgodi.

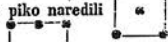
Iz tega reda smo šli v prazno, le z klopmi in z nekim visokejim stolom provideno sobo. V to sobo peljejo o svojim času otroke po različnosti redov h keršanskimu nauku. Tudi to je prav pametno, zakaj v navadni šolski sobi bi spomin poprejsnih predmetov poduka in šo clo šolska priprava učence molila, de bi svetosti keršanskega nauka nič kaj živo ne občutili; prestop v drugo, prazno in priprosto sobo jih pa takó prevzame, de keršanski nauk kolikor morejo, pazljivo poslušajo, in de ga — kar tudi je — za važnišiga in boljšiga imajo, ko druge predmete šolskiga poduka.

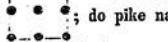
Potem smo se v nižji razdelk prvega reda podali. Učitelj, gospod Naf, je ravno otroke ogledovati in podobne delati učil. Otroci so imeli kamnate tabele pred seboj, učitelj je s palčico na črni tabli na stori kazal, v katerim kotu naj piko naredé, in kako naj iz njih, čerte risáje in jih zvezáje, tri- in štirikotnike na-

pravijo. Napravili so to podobo , in scer ta-

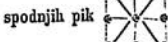
kole: Narprej so naredili štiri poglavne pike ; potem so jih s čertami zvezali, de so čveterovogeinik

ali štirikotnik dobili; v tem so sredo poiskali

in v nji piko naredili ; vse štiri čerte so napol

razdelili ; do pike na sredi so od zgoraj dol

čerte narisali ; in poslednjič čerte od srednje

pike do spodnjih pik . Nazadnje so še tri- in

štirikotnike štoli in se čez-nje pomenkovali.

V drugih redih nismo nič posebniga našli. Dekleta učé v šolskih predmetih učitelji kakor fante, za poduk v rokodelih pa ima šola dve plačeni učiteljci. Tudi za ženske dela ima učilnica posebno prostorno sobo, kamor dekleta k delu v ravno takim redu spremiljo, kakor učence h keršanskimu nauku.

Veselj je bilo viditi kako so nas učenci po dokončani šoli prijazno pozdravljali, nam prisrčno roko podajali, in tiho, pokojno in v lepim redu domu šli. Prijatelj otrok in detovoditelj kaj takiga nikdar ne pozabi.

(Dajce)

Iz Bossnetoviga razgovora.

Poslov. M. Varné.

(Dalje.)

Koliko je modroslovje gerško državo ohraniti pomagalo, ni verjeti. Bolj ko so bili ti narodi svobodni, bolj je bilo treba med njimi pravila zadržanja in družstva na dobo podlage vstenoiti. Pitagora, Tales, Anaksagora, Sokrat, Arkita, Platon, Ksenofon, Aristotelj in neskončno drugih so Grečijo s takimi lepimi pravili napolnili. Bilo je tudi vertiglavcov, ki so si imeli modroslovce dajali; tode tisti, kterim so sedlihi, so učili posamesen korist in še clo življenje občinu koristu in blaženosti države darovali; in to je bilo nar splošnihi pravilo modroslovcev, de je treba ali od občin opravi odstopiti, ali pri njih le na občni korist gledati. Čemu od modroslovcev govoriti? Še pesniki, ki so bili v rokah vseh ljudi, so jih že bolj učili ko kratkočasili. Nar imenitnihi pridobiteli je imel učitelja Homera, ki ga je prav vladati učil. Ta veliki pesnik je ravno tako prav vbohati, kakor dober državjan biti učil. On in tolikanj drugih pesnikov, kterih dela so ravno tako resnobne, kakor vgodne, čislajo le umetnosti, ki so človeškemu življenju koristne, dihaajo le občni prid, domovino, državo in čudno izobraženost, ki smo jo razložili.

Ko je Grečija, tako zrejena, nezmožna, lišp in lepoto Azijanov, ženski lepoti podobna, vidila, jih je le zaničevala. Njih vlada pa, ki ni imela drugih pravila ko knrzo, samovoljo gospodinj vseh, še nar sveciških postav, jim je bila gnusoba, in kar je vsa Grečija nar bolj sovražila, so bili divjaki.

Tega sovražstva so se Gerki že v prvih časih navzeli, in bilo jim je ko prirojeno¹⁾. Kar je posebno delalo, de so Homerove pesme ljubili, je bilo, de je zmage in dobitve Grečije čez Azijo prepeval. Na azijski strani je bila Venera, to če reči, radosti, slepe ljubezni in mehužnost: na gerški strani so bili Janona, to se pravi, resnobna in zakonska ljubezna, Merkurij s zgovornostjo, Jupiter in politiška modrost. Na azijski strani je bil Mars silen in divjski, namreč vojska serdito peljana: na gerški strani je bil Palada, namreč vojska umetnost in hrabrost, ki jo je razum vladal. Od tistiga časa je Grečija vedno menila, de razumnost in pravi pogum sta nje naravni delež: ni mogla trpeti, de si jo je Azija podvrči mislila; in ko bi se bila temu jarmu podvergla, bi bila menila, de podvrže kreplost sladnosti, duh telesu, in resničen pogum nesposmetni moči, ki jo je v množici obstala.

Grečija je bila polna takih občutljiv, ko sta jo Darij, Histaspov sin, in Iskerts z armadami napadla, ki so bile tako nezmerne, de so je njih velikost zmišljajna zdela. Pri ti prici se vsak svojo svobodnost braniti pripravila. Desiravno so bile vse gerške mesta ljudovladje, jih je občni prid zedinil, in ni jim bilo družiga nar ko viditi, kdo bo več za občni prid storil. Atenčanin ni bilo nič, svoje mesto oropati in požgati pustiti; in potem ko so bili svoje starlike in svoje žene z otroci oti, so vse kar je zamogo orožje nositi, na ladje spravili. Perzijsko armado v nekakim težavnim kraju kakie dni vstavi, in ji občutiti dati, kaj je Grečija, je hilelo peršete Lake-demončanov s svojima kraljev v gotovo smert, umiraje zado-voljni, de so svoji domovini neskončno število divjakov da-rovati, in de so svojim sodeležnjam izgled neizrečljive pre-dernosti dali. Takim armadam in takim ponašanju nasproti je bila Perzija slaba, in je v svojo škodo večkrat poskusila, koliko vrednoten čez množico in zmehnjavo, in koliko umetno vladana hrabrost čez slepo silo zamore.

Tolikokrat premagani Perzli ni drugača ostalo ko med Gerke razperljaje zsejati, in pri slanu, v kterim so se po svojih zmagnih zgnijali, je bila lahka. Kakor jih je strah zedinjenje držal, tako je zmaga in zaupljivost edinstvo raztergala²⁾. Vaju-je, se bojevati in zmagati, so se, ko so menili, de so jim ni perzijske močenoosti več bati, eni zoper druge obrnili. Pa ta stan Gerkov in skrivnost perzijske politike ji treba ne-koliko bolj razložiti.

Med vsimi ljudovladnjami, iz kterih jo Gerško obstalo, sto Atenska in Lakedemon bres priméro nar poglavitni bili. Ne more se več duha imeti ko ga je Aten, ne več moči, ko je je Lakedemon imel. Aten je hotel radosti: v Lakedemonu je bilo življenje terdo in delavno. Obi sta slavo in svobodnost ljubila: tode v Atenu so je svobodnost naravno v razvuzda-nost negivala; in v Lakedemonu po ostrih postavah okrate-na je tolikanj več iskala gospodovaje se na zvuja širili, ko-likore več se je od znotraj zalirala.

Tudi Aten je hotel gospodovati, pa po drugim načinu: s slavo se je dobiček mešal. Njegovi mestjanji so bili jaki v brodniski umetnosti; in morje, kjer je gospodoval, ga je bilo obogatilo. Gospodar vse kupčije sam ostati, si je hotel vse podvrči; in njegove bogatije, ki so to željo v njemu vnele, so mu tudi pomagale jo dopolniti. Lakedemon je nasproti do-nar zaničeval. Ker so vse njegove postave na to šle, iz njega vojaško ljudovladjo napravili, je lo slava orožja duh njegovih mestjanov mikala. Ponatono tedaj je hotel gospodovati; in bolj ko se je čez dobiček povzdignil, bolj se je čistilželjnosti vdal.

Lakedemon je bil pri svojim vredenim življenju terden v svojih vodilih in v svojih namenih. Aten je bil bolj čverst, in ljudstvo je v njemu preveč gospodarilo: modroslovje in poslave so pri tako bistrih glavah res veliko lepiga sadu prinesle; tode sama pamet ni bila v stann jih berzdati. Neki modri Atenčan³⁾, ki je nato ro svoje dežele dobro poznal, nas uči, de strah je bil tem preveč čverstim in preveč svobodnim duham potreben: in de, potem ko jih je Salaminska zmaga zoper Perzijske za-gotovila, jih ni bilo moč več vladati.

Dve reči ste jih takrat pogubile; slava njih lepih djanj in mučnje, de so varni. Gosposke se niso več poslušale; in ka-kor je Perzija zastran prevelike podložnosti žalovala, tako je Aten, pravi Platon, zleze razvuzdane svobodnosti občutil.

Veliki ljudovladji, tolikanj nasproti v svojih segnih in v svojim ponašanju, ste v namenu, ki ste ga, si vsi Grečijo podvrči, imele, ana drugo overale; tako de ste si bile vedno sovražnici še bolj zavoli nasprotnosti svojih koriste, ko zavoli nezločnosti svojih tem.

Gerške mesta niso hotle gospodovanja ne ene ne drugo; zakaj verh tega, de je vsako želelo svojo svobodnost ohraniti, jim je gospodovanje teh dveh ljudovladji preveč zoperno bilo.

Lakedemonu je bilo terdo: v njegovim narodu se je nekaj divjega vidilo⁴⁾. Preojstra vlada in preveč delavno živ-lenje je delalo v njemu duhe preošabne, preojstre in prigo-spodovavne: verh tega se je bilo treba pripraviti, nkdar v pokoju bili pod oblastjo mesta, ki je bilo za vojsko naprav-ljeno, in ki se je le, jo neprenehama napredovaje, ohraniti mo-glo⁵⁾. Tako so hotli Lakedemončani gospodovati, in vse se je balo, de bi ne gospodovali⁶⁾.

Atenčani so bili naravno pohlevnihi in priljudnihi⁷⁾. Nič prijetnišiga ni bilo viditi, ko njih mesto, kjer so bile vedno gosti in igre; kjer so bistroumost, svobodnost in strasti vsak dan kaj noviga viditi dajale. Pa njih nestanovitno ponašanje ni bilo njih družbenikam všeči, in njih podložnim še bolj ne-prenosljivo. Treba je bilo abotnosti napihnjajna ljudstva ter-peti, kar je po Platonu še škodljiviji, ko abotnosti kneza ska-ženiga s prilizovanjem.

Ti mesti niste Grečije v pokoju pustile. Viditi ste pelo-pensko vojsko in druge, ki jih je vselej lakedemonška in atenska zavidljivost ali vnela ali redila: tode zavidljivost, ki je Grečijo kalila, jo je nekako zadržavala, in ji branila v pod-ložnost ene ali druge teh ljudovladji pasti.

Perzijski so ta stan Grečije kmalo zapazili. Vsa skriv-nost njih politike je bila tedaj, zavidljivost podpirati in ru-zerperijo rediti. Lakedemon, ki jo bil častilkomisi, je bil prvi kriv, de so se v gerško reči mešali. Mešali so se va-jo v namunam, gospodari vsiga naroda postati: in skerbi, Gerko ene po drugih oslabil, so le hipa, vse skupeji potreti, čakali.

¹⁾ Plat. de leg. III.

²⁾ Arist. polit. VIII, 4.

³⁾ Ibid. VII, 14.

⁴⁾ Xenoph. de rep. Lac.

⁵⁾ Plat. de rep. VIII.

¹⁾ Isocr. paneg.

²⁾ Plat. de leg. III.

Gersko mesta so v svojih vojskah že lo na perzijskingska krajla gledale, ki so ga velika kralja, ali s posebnostjo kralja imenovale, kakor de bi so že med povrženo ščilo?).

Pa ni bilo mogoče, da bi so stari dui Greccio zbudil no bil, prej ko so v sužnosti in divjkan v roke padli. Majhni gerski kralji so pričeli so temu velikemu kralju zoperstaviti in njegovo kraljestvo razdvojiti. Z majhno, tode v vrednosti, ki smo jo vidili, zrejeno armado je Agezjav, lakedomonski kralj, Perzjane v nali Aziji v trepet pripravil?), in pokazal, da jih je premagati mogoče. Le razpetje Greccio so njegove pridobitve ustavilo.

O toh časih so se prigodilo, do se je mlajši Kir zoper Artakserska, svojega brata, spuntal. V svojih trumah jo imel deset jezerov Gerkov, kterih samih v splošni premagi njegove armade ni bilo moč premagati. V bitvi, in kakor pravijo, po lastni Artakserskovi roki je bil umorjen. Naši Gerkjo so bili brez varha vsred Perzijanov in blizo Babilona: vendar jih ni mogel zmagovavne Artakserske napraviti, de bi bili orožje prostovoljno položili, no jih k temu prisilili; prederzo so sklenili z orožjem v rokah skup čez celo njegovo kraljestvo prederiti, da bi v svojo domovino nazaj prišli, in ta sklep so izpeljali. Takrat vidi vsa Greccija bolj ko kdaj prej, de ne premagljivo vojaštvo redi, kterimu so mora vse vdati, in de le njeno razpetje so jo sovražniki, preslabimu ji zoperstati, ko bi zedinjena bila, podvrčati moglo.

Filip, makedonski kralj, onako umen in hraber, je pripomočel, ki mu jih je zoper toliko razdeljenih mest in ljudovladji kraljestvo, res de majhno, tode zedinjeno, in kjer jo kraljeva oblast samovoljna bila, dajalo, tako dobro obračal, de jo nezdajne nekoliko po umetnosti, nekoliko po sili v Grecii narmogočnejši postal, in vse Gerke prisilil, so pod njegovimi zastavami zoper obnoga sovražnika vzdigniti. V tih okolišnih jo bil umorjen: pa Aleksander njegov sin mu je v kraljestvu in v naménih nasledoval.

Najdlj je Makedončane no samo vojske vajene, temuž tudi zmagovavne, in po toliko srečnih izidih v hrabrosti in v vrednosti skoraj ravno toliko verh drugih Gerkov, kolikor so drugi Gerki verh Perzijanov in verh njim enakih bili.

Darij, ki o njegovim času v Persii kraljeval, je bil pravičen, hraber, velikodušen, svojim ljudstvom všeč, in ni mu manjkalo no uma ne serčnosti, svoje naméne izpeljal. Pa če ga Aleksandru primerito, njegov um ti bistri, visoki glavi: njegovo hrabrost visokosti in tederosti glave neprimagljivga poguma, ki so ga zadržeki le vncnalti: ti neizmorni gorečnosti, svoje imé vsak dan bolj povikšati, po kteri je za narmanjši privržeč slave več mural, ko za vse nevarnosti, za vse trudo in za jezar smerti; poslednjič ti zaupljivosti, po kteri je v dan svojega serca čutil, de so mu kakor človeka, ki ga jo bila osoda čez druge povzdignila, vse vdati mora; zaupljivosti, s ktero ni le svoje vojskovodje, temuž tudi svoje narslabejši vojske navdal, in jih tako čez težave in čez same sebe povzdignil: tole lahko sodili, kteri nju jo zmagati moral. In ako tem rečem so predušnosti Gerkov in Makedončanov čez njih sovražnika pridružito, bole obstali, de Perzija, ki so jo taki junaki in tako armade napadli, se ni mogla več vbrniti, gospodarja spremeniti. Tako bole tudi najdlj, kar je kraljestvo Perzijanov razdejalo in kar je Aleksandrovo povzdignilo.

Zmagu mu polajšali, se je prigodilo, de je Perzija so tistega vojskovodja, kteriga samiga je zamogla Gerkam nasproti postaviti, zgubila, namreč Memnona Rodijana?). Dokler je Aleksander tako slovetiga vojskovodja nasproti imel, se jo smel hvaliti, de jo sovražnika sebe vredniga premagal. Namest Gerke s splošno bitvo napasti, je hotel Memnon, de naj so jim vsi prehodi zabranijo, de naj so jim živeč odreže, de naj so doma napadejo, in de naj so s skrepkim napadom pristijo, verniti so svojo domovino braniti. Aleksander je to prevedil, in trume, ki jih jo bil Antipatru pustil, so bile zadosti, Greccio varvali. Po njegova sreča ga je nenkrat to zadergo rešila. V začetku nekiga početja, ki je že vsi Grecii nepokoj delalo, jo Memnon umrl, in Aleksander je vse pod noge spravil.

Ta knez jo svoj vhod v Babilon s tako slovesnostjo deržal, ki jo vse preselega, kar je svot kedaj takiga vidili: in, potem ko je Greccio mašoval, putem ko jo z neverjetno litrostjo vse doželo perzijskingska gospodovanja podvergel, je šel, svoje novo kraljestvo od vseh strani zagoloviti, ali marveč svojo častizlojnost nasiliti, in svojo imé slovesnosti od Bakaviza storiti, v Indijo, kjer jo svoje pridobitve dalje ko in inenitni premagovave pognal. Pa on, ki ga niso no pušave, ne reke, no goro vstaviti moglo, jo bil prisilen so svojim nevoljnim vojakam vdati, ki so počitka od njega terjali. Prisilen s krasnimi spominiki, ki jih jo na Arasovih bregih zapustil, se zadovoljil, jo svojo armado po drugi cesti, ko jo bil prišel, nazaj peljal, in jo vse doželo, ki jih jo na svoj poti najdel, vkrotil. Ne kakor pridobitelj, temuž kakor Bog jo v Babilon nazaj prišel, in vse so ga jo bala in ga spoštovali.

Pa ta strahovita deržava, ki jo jo bil pridobil, ni dalje terpela ko njegovo življenje, ki jo bilo zio krulko. Tri in trideset let star, vsred nar obširnih naménov, ki jih jo kuki človek kedaj imel, poln nar pravičniga upanja srečniga izida, je umrl brez de bi bi veselje imel, svojo reči vstanoviti, zapustiti pripristiga brata in majhno otroko, ki niso bili v stanu toliko teže zderževati. Pa narhujši za njegova hišo in za njegovo deržavo jo bilo, de jo vojskovodje zapustili, ki jih jo bil le po časti in po vojski hrepenoti naučil. Pravili jo koliki razvujdanosti se bodo vdali, kadar ne bo njega več na svétu: jih v rodu deržati, in od strahu, de li njegove besede ne overgli, so ni upal no svojiga naslednika, no oskerbitelja svojih otrok imenovati; lo to jo predpovedal, do lodo njegovi prijatelji njegovo pogrebnino s kervavimi hoji okhajali, in je v cvetu svojih let dušo izidilmi poln zalostnih priilik zmešnjave, ki jo imela po njegovi smerti slediti.

Vresnici, vidili ste razdelitev njegove deržave in strašno pogubo njegove hiše: njegovo staro kraljestvo Makedonija, ki so ga njegovi dedje že tolikanj stolditi imeli, jo bilo ko pristo nasledstvo od vseh strani napadeno; in poim ko je dolgo časa nar mogočnejšimu v rop bilo, jo poslednjič v drugo družino prešlo. Takó je bil ta veliki pridobitelj, nar inenitnišar in nar svitljejši, ki jo kdaj bil, zadnji kralj svoje rodovine. Ko bi bil v Makedoniji v miru ostal, bi veličost njegove deržave njegovih vojskovodjev mikala no bila, in lahko bi bil kraljestvo svojih dedov svojim otrokom zapustil; pa ker jo bil premožen, jo bil uzrok pogube vseh svojih: in glejte, to jo bil sad tolikanj pridobitev.

Njegova smert jo bila edini uzrok to velike prekucije: zakaj v njegova slavo jo treba reči, de če jo bil kdaj kuki človek v stanu tako veliko, desiravno še le vnovič pridobljeno deržavo zderževati, jo bil brez dvoma Aleksander, ker jo imel ravno toliko glave ko poguma. Ne smemo tedaj njegovim pregreškam, desiravno jo veliko storil, pada njegovo družino pripisati, temuž le umerjénosti; če nočemo raji reči, de človek njegove terme, in ki ga je njegova častizlojnost vedno pričrjalji naganjala, li ne bil nikdar časa najlre, reči vstanoviti.

Temu naj bo kakor hoče, iz njegoviga izgleda vidimo, de verh nepastnosti, ki bi jih ljudje popraviti zamogli, namreč tistih, ki jih po naglosti ali po nevednosti storé, je človeškim namenam nekaka slobod neodločljivo pridružene, ki ji ni pomagati; namreč umerjénost. Po nji zamora v hipu vse pasti: kar nas obstati sili, de kakor jo poginljivost človeških reči njih nar notrajniji, de smem tako reči, in nar neodločljivi pomanjkanje: tako jo, kdor zna deržavo ohraniti i vterditi, viši stopnjo modrosti dosegel, ko kdor zna pridobiti in v bojih zmagati.

Ni treba de vam na tanjko razlagam, kar jo kraljestva, ki so se bile iz kosov Aleksandrovo deržavo osnovale, namreč sirijansko, makedonsko in egipčansko pogubilo: občni uzrok njih pogube jo, de so bile prislone, so veči moči, namreč rimski moči vdati. Čo bi pa vender hotli zadnji stan tih samovladji pregledati, bi perva uzroko njih pada lahko našli; in bi vidili verh drugih reči, de nar mogočnejši vseh, namreč sirijanska, je, potem ko jo jo bila mekušnost in gizdost naroda omajala, poslednjič smertni vdar po razprtii svojih knezov prejala.

?) Hist. de leg. III. Ec. pasag. etc.

?) Polyb. lib. 3. cap. 6.

?) Diod. XVII. sect. 1.

RUMSKA DRŽAVA.

Na zadnje smo prišli do velike države, ki je vse države na svetu počela, iz ktere so narveči kraljevstva sveta, na katerim prebivamo, izšli, ktere postavla še spoštujemo, in ktero nam je zatorej bolj poznati treba ko vse drugo države. Lahko zapopadate, Velicinski Gospod, de od rimske države govorim: ne dolgo in spomina vredno zgodovino ste v celim njenim nasledku vidili.

Pa de urokto povzdigje Rima in velikih prememb, ki so se v njegovi državi prigodile, popolnoma razumite, pregledje pazljivo z rimskimi sejami vred čase, iz kterih vse omaje to obširne države izhajajo.

Med vsimi ljudstvi sveta je bilo rimsko ljudstvo nar ponosniši in nar prederzniši, tode zraven nar vrednejši v svojih vodilih, nar previdniši, nar delavniši in poslednjič nar poterpejliši.

Iz vsiga tega se je napravilo nar boljši vojaštvo, in nar previdniši, nar stanovitiši in nar nasledniši politike, ki je kednj bila.

Jedro Rimljuna je bila, de tako rečem, ljubezen do njegove svobodnosti in do njegove domovine; zavolj ene teh reči je drugo ljubil; zakaj ker je svojo svobodnost ljubil, je ljubil tudi svojo domovino, ko mter, ki ga je v tako velikodušnih, ko svobodnih občutljih rodila.

Pod imenam svobodnosti so si Rimljani z Gerki vred, neki stali mislili, v kterim ni bil nihče nikomur podložen, ko postavi, in v kterim je postavla mogočnejši bila ko ljudje.

Sicer, desiravno se je bil Rim pod Kraljevo vlado osnoval, je se clo pod kralji tako svobodnost imel, ki se vredeni samovladni nič kaj ne pristoj; zakaj verh tega, de so se kralji volili, in de jih je vse ljudstvo volilo, je zhranimo ljudstvu tudi šlo, postavje poterdili in mir ali vojsko skleniti: tudi se je večkrat primerilo, de so kralji viksi sodbo ljudstvu izročili; priča nam je Tulj Hostilij, kteri je Horacija ljudstvu soditi dal, ko se ga obdanja s častjo, de je bil Kurijacij premagal, in s sramoto, de je bil svojo sestro umoril, ni upal, ne obsoditi ne odvzeti. Tako so kralji prav za prav le povele čez armade, oblast postavne zboru sklicovati, v njih opravila predpognati, postavje zderževati, in občne sklepe izpeljevati imeli.

Ko je bil Servij Tulj, kakor ste vidili, sklenil, Rim v ljudstvujo spreobniti, je v iz tolikanj svobodnimo ljudstvu ljubezen do svobodnosti pomnožil; in iz tega zamoreto soditi, kolikanj so je Rimljani, potem ko so bili pod svojimi konsulji vse okusili, pri sercu imeli.

Človeka še groza obide, ko v zgodovinah žalostno stanovitnost konsula Bruta vidi, ko je pred svojimi očmi svoja dva sina umoril dal, ki sta se bila gluhim zvijačem, ki so jih Tarkviniji v Rimu počenjali, se spet v gospodovanju vstanoviti, zapeljati dala. Kolikanj je bilo ljudstvo v ljubezni do svobodnosti poterjeno, ko je tega ojstrga konsulja svojo lastno družino svobodnosti darovali vidilo!

Ni se več čuditi, če so se v Rimu prizadete bližnjih ljudstev, ki so se pregnane Tarkvinije spet vstanoviti namerile bile, zanicemale¹⁾. Zastoj jih je kralj Porsena pod svojo brambo vzel: Rimljani, že skoraj izsradani, so mu s svojo stanovitnostjo na znanje dali, de hočejo saj svobodno umreti. Ljudstvo je so stanovitiši bilo ko Senat, in ves Rim je temu mogočnimo kralju, ki ga je bil že do konca dognal, povedat poslal, de naj ncha se za Tarkvinije pogajati, ker po sklepu, za svojo svobodnost vse skusiti, bi rajši svoje soverznike, ko svoje zatirovce sprejel²⁾. Porsena se je nad ponosnostjo tega ljudstva in nad več ko človeško prederznostjo nekterih posamesnih zavzel in sklenil, de naj Rimljani svobodnost, ki so jo znali tako dobro braniti, v miru vživajo.

Svobodnost jim je bila tedaj zaklad, ki so ga čez vse posvetne blaginje čislali. Tudi so vidili, de v njih pričetku, in še precej dolgo v njih napredovanju ubožstvo za-nje ni nesreč bilo: maveč se jim je sredstvo svojo svobodnost bolj celo ohraniti zdelo, ker ni nič ne prostjšije no samosvojnišiga ko človek, ki v z malim živeli, in ki svoje blije brez de

bi od pluje brambe in dobrotljivosti kaj pričakoval, le na svojo umotnost in na svoje delo naslanja.

Taki so bili Rimljani. Živno rediti, zemljo obdelovati, sami sobi vse, kar so mogli, odtergati, od prihranjeniga in od dela živeti: gletje, tako je bilo njih življenje; s tem so svojo družine redili, ki so jih enakič del valili.

Ti Livij prav pravi, de ga ni bilo nikdar ljudstva, pri kterim bi bile treznosti, ali hranljivosti ali ubožstvo dajjo v časti. Nar svitejši Senatorji so se, če so le na vnanje gleda, od kmetov malo ločili, in niso imeli slovesnosti in veličanstva ko le v občestvu in v Senatu. Sicer so se pri poljedelu in drugih skerbih kmetička življenja najdi, ko so se iskali, de bi armade vodili. Taki izgledi so v rimski zgodovini gosti: Kurij i Fabricij, velika vojskovodja, ki sta Pira, tolikanj bogatiga kralja, premagala, sta imela le lončeno posodo; in uni, ki so mu Samnitični zlate in sreberne ponujali, je odgovoril, de ga ne veselji, jih imeti, temuč čez take gospodovati, ki jih imajo. Potem ko je bil zmagal in ljudovodilja z ropam njenih sovražnikov obogalil, ni imel s čemur bi ga bili pokopali.

Ta zmernost je se o puniškij vojskah telpela. O prvi se vidi Regula, vodja rimskih armad, od Senata slov terjati³⁾, de bi svojo pristavo odelat sel, ki je bila zapušena, kar ni doma bil. Po pogubi Kartage se so veliki izgledi prve priprostosti videli. Emilij Pavl, ki je občni zaklad z bogatim zakladam makedonjskih kraljev pomnožil, je živl po vodilih staro treznosti in je ubog umrl. Numij, ko je Korint razdal, je bogatije tega bogatiga in sladniga mesta⁴⁾ le v prid občniga zaklada obrnil. Tako so se bogatije zanicemale! Nad zmernostjo in nedolžnostjo rimskih vojskovodjev so se premagano ljudstva čudile.

Pri ti veliki ljubezni do ubožstva niso vender Rimljani za velikost in lepoto svojiga mesta ničesar zanemarili. Že od njih pričetka so občne dela take bile, de se jih Rim še pozneje, ko je že Gospodar sveta bil, ni sramoval. Kapitolij, ki ga je bil Tarkvinij ošabni sodelal, in tempelj, ki ga je v ti tedinjavi Jupiterja napravil, sta bila že takrat veličanstva nar viksiga Boga in prihodne slavo rimskega ljudstva vredna⁵⁾. Vse drugo je bilo ti velikosti pristojno. Poglavitni tempelji, terzisa, kopelje, občni tergi, velike ceste, vodovodi, še clo mestni vodniki in otdoki so bili tako veličanski, de bi se neverjetno zdelo, ko bi nam tega vsi zgodobpisatelji ne spričevali, in ostanti, ki jih vidimo, ne poterdili.

Kaj bom od slovesnih vdhov po zmagah, od seg vere, od gledalšnih in drugih iger, ki so se ljudstvu dajale⁶⁾, povedal? Z eno besedo, vse kar je občnosti služilo, vse kar je ljudstvam velik zapopadek od njih občne domovine dati moglo, se je s tako potrato delalo, kakoršao je čas dopustil⁷⁾. Hranljivost je v le posamesnih hišah gospodovala: kdor je svoje dohodke množil in s svojo umetnostjo in s svojim delam svo je zemljiša rodovitniši delal, kdor je narboljši gospodar bil in sam sebi narveč pritergoval, je bil nar svobodnejši, nar mogočnejši in nar srečnejši čislal.

Takimu življenju ni nič bolj neznaniga ko mehkušnost. Vse se je maveč na drugo stran, namreč kterosrednosti nagnivalo. Tudi je zaderzanje Rimljanov ponatono nekaj ne le sroviga in ojstrga, temuč tudi divjiga in ogrozna imelo. Tode ničesar niso zanemarili, sami sebe pod dobre postavje pripraviti; in ljudstvo za svojo svobodnost nar iskreniši, ki ga je svet kedaj vidil, je bilo v enkim času svojim gosposkam in postavni oblasti nar podložniši.

Vojaštvo takiga ljudstva ni moglo drugači ko čudavredno biti, ker pri njem se je poleg tediniga poguma in poleg krepkih teles hitra in natanjenja vbojnost najda.

Postave tega vojaštva so bile ojstre, pa potrebne. Zmaga je bila tistina, ki so jo zoper ukaz dohili, nevernara in dosikrat smertna. Za življenje je šlo ne samo bočati, orožje položiti, svojo versio zapustiti, temuč tudi se brez povelja voj-

¹⁾ Tit. Liv. ep. lib. 18.

²⁾ Cic. de of. II.

³⁾ Tit. Liv. I. 33, 55, 56; VI. 5. Dion. Hal. III. IV. Tac. hist. III.

⁴⁾ Dion. Hal. XXXVI, 15.

⁵⁾ Dion. Hal. VII.

⁶⁾ Ant. rom.

⁷⁾ Dion. Hal. lib. 5.

⁸⁾ Tit. Liv. II, 13, 15.

skovodja, tako reči, goniti in kolikor si bodi omahovati. Kdor je pred sovražnikom orožje položil, kdor so je hotel rajti vjeti dati, ko slavno za domovino umrli, so ga vse pomoči nevredniga sodili. Vjeti se nevedno niso več med mestjane šteli, in se sovražnikom kakor od ljudovladje odsekanj udja pustili. Pri Floru in pri Ciceronu²⁾ sto vidili zgodbo Regula, ki jo v pogubo svojega lastnega življenja Senatu svetoval, vije Kartaginčanov pustili. O vojski s Hanibalom³⁾ in po zgubljivi bitvi pri Kanah, to je, o času, ko je po tolikanj zgubah opčanemu Rimu vojskov narbolj inanjalo, je Senat zoper svoje navado rajni osem jezerov suženjev orožil, ko do bi bil osem jezerov Rimljanov odkupil, ki bi mu ne bili vsiji prišli, ko novo vojaštvo, ki ga je bilo treba napraviti⁴⁾. Pa v silii se je bolj, ko sicer kedaj, kakor nepremisljiva postava vstanovilo, do rimski vojak mora ali zmagati ali umreti.

Po tem vodilo so se rimske armade, desiravno razkrojeno in prederete, bojevale in do zadnjega zedinovale; in mod Rimljani so najde, kakor Salustij opomni⁵⁾ več ljudi kaznanih, do so se brez povelja bili, ko do se peto pobrali in bežali: tako, da je bolj pogum overati ko maloserčnost spodbadati treba bilo.

S hrabrostjo so razumnost in znanjivost zedinovali. Verh tega, do so bili sami na sebi delavni in umetni, so vso kar so pri drugih ljudstvih za staje (tabre), za rede boja, še clo za orožje, z eno besedo za polajšanje napada in brambe pristojniga vidili, si čudno v prid obertni znali. Pri Salustiju in pri drugih pisateljih ste vidili kar so se Rimljani od svojih sosedov (bližnjih) in še clo od svojih sovražnikov naučili. Kdo ne vè, do so se od Kartaginjanov ladje, s kterimi so jih otepli, tesati naučili, in poslednjič do so pri vsih, jim znanja narodnih vzeli, s čemur jih vso prekositi?

V resnici je gotovo, kakor sami obstoje, do so Galijani, kar telesno moč zadene, čez-nje, in kar pogum tiče, ne pod njimi bili. Polibij⁶⁾ nam dokaze, do v nekim razsodljivim spertju so Galijani, sicer na število močnejši, več prederznosti skazali ko Rimljani, desiravno so zlo prederzni bili; in vender vidimo, do so v ravno temu spertju Rimljani, v vsim drugim slabeji. Galijane premagali, zato ker so boljši orožje zbrali, se v boljši red uvertili in si v bitvi čas bolj v prid obertni znali. To hoto sčasom bolj na tanjko pri Polibiju viditi mogli, in vi sami ste v Cezarjevem razlaganju dostikrat zapazili, do Rimljani, ko jih je ta veliki moč vodil, so si Galijane še bolj z ročnostjo vojaške umetnosti ko s hrabrostjo podvergi.

Makedončani, tolikanj iskreni, stari red svojiga vojaštva, ki sta ga bila Filip in Aleksander napravila, ohranili, so menili, do njih vojni red (Phalanx) je neprimerno, in so niso mogli prepričati, do bi človeški um v stanu bil, kaj ternejšiga najdniti. Vender sta nam ravno Polibij, in za-njem Tit Livij⁷⁾ pokazala, do ako se le natora rimskih in makedonskih armad premislili, so morale poslednje na zadnje tepene bili, za to ker makedonski vojni red, ki je velika, strglostva, na vsih krajih zlo gosta truma bil, so je le cel premikati mogli, ko je nasproti rimska, v majhne trupe razdeljena armada k vsakovrstnim premaklejem unišči in pripravišila bila.

Rimljani so tedaj ali umetnost znajdili, ali so je saj kmalo naučili, armado v več bataljunov in skvadronov razdeliti in založne (k pomoči prihranjene) trupe napraviti, kterih premikljivi so tolikanj pripravi odganjati ali podpirati, kar so na kaki strani omaja. Nj gr makedonski red nad tako razpostavljeno trumo; ta velika in okorna stroga bo armadi, na katero bo z vso svojo težo padla, res strahna: pa, kakor Polibij pravi, ne more svoje ponatorne lastnosti, namreč svojo torodnosti in svojo gostosti dolgo ohraniti, ker ji je pristojniga in, tako reči, nalas pripravljenega prostora treba, in če ga ne najde, sama sebe overa, ali so marveč s svojim lastnim premikanjem zlo; verh tega so ne more, ko se enkrat prederla, več zediniti. Rimska armada, v svoje majhne trupe

razdeljena, si nasproti vse kraje v prid oberne, in se po njih ravna: so zedini ali razdeli kakor so hoče; lahko so razsnuje in se brez težavo zedini; je pripravna za oddelke, za snidke, za vsakovrstno premembo in razsnutko, ki jih ali cela ali v delih, kakor je treba, peljuje; na kratko ona ima več različno gibčnosti in zatorje več djavnosti in več moči kn makedonski red. Sklenite tedaj s Polibiujem, da tak vojni red so ji je vdati moral, in Makedonija je premagnana bila.

Veselo je, Veličestni gospod, vam od teh reči govoriti, v kterih so vas jaki učitelji tako dobro podučili, in ki jih na povelje Ludovika Velikiga tako čudno peljevali vidite, do ne vém, če je rimsko vojaštvo kedaj kaj lrpšiga imelo. Tukaj pa se nočom s francoskim vojskovjem spreti, zadovoljen sim, do ste vidili, do rimsko vojaštvo, naj se gluda na znanost, svoje koriste zagotovili, ali naj se premisli njegova silna ojastr, vse vojskine redo ohraniti, je vso deleč preseglo, kar se je v poprejšnih stoletjih vidilo.

Po Makedoniji ni treba več vam od Greccije govoriti: vidili ste, do je Makedonija čez-njo gospodovala, in tako vas ona učil čez drugi soditi. Aten ni po Aleksandrovih časih nič posebniga storil. Etojčani, ki so se v različnih vojskah ponesli, so bili več nevrogljivi ko svobodni, in več dljvi ko hrabri. Lakedemon so je zadnjikrat k vojski posilili, ko je Ktemena imel, in Ahajska zveza, ko je Filopemena rodila. Rim so si s tema velikima vojskovodjema bojeval; tole poslednjič, ki je o času Hanibala in Scipiona živel, je, vidisi Rimljane v Makedoniji ponasati se, prav sodil, do svobodnost Greccije umira, in do ji več družiga ne ostane, ko dobo svojiga pada odlašati.

Tako so se nar bolj vojaško ljudstva Rimljanam vdale. Rimljani so premagali v Galijanih serčnost, v Gerkih serčnost, in umetnost, in v Hanibalu vse, kar nar zvitejši ponasanje podpira; tako do slavi njih vojaštva ni bilo nikdar nič enaliga.

Tudi niso v vsi svoji vladi ničesar imeli, česar bi se bili tolikanj hvalili, ko svoje vojaške urednosti: vselej so jo ko podlagi svoje derzave čislali. Vojaška urednost je perva reč, ki se je v njih deržavi prikazala, in zadnja, ki so je iz nje zgubila; tako terdno je bila z vstavo njih ljudovladje zvezana.

Ena nar lepših reči rimskiga vojaštva je bila, do se ni iznjava hrabrost hvalila. Vodla nečimerne časti, ki so med nami tolikanj ljudi pogubilo, temu slavo tolikanj željinu narodu še znane niso bile. Od Scipiona in Cezara, dvch nar pervih in nar hrabriših vojakov, ki so jih Rimljani imeli; pravijo, do se nista nikdar v nevarnost podala, ko s premišljenostjo in ko je to velika sila terjela. Od vojskovodja, ki ni spoznal vèdel, s koliko skerbjo je dolžan sam sebe ohraniti⁸⁾ se ni nič dobrega pričakovalo, in djanja posebne prederznosti so se za pravo potrebo hranile. Rimljani niso hoteli ne neprostojno prederznih bojov, ne preveč kervavih zmag; tako do ni bilo nič prederzniga in zraven nič pazljivšiga ko rimske armade.

Pa ker ni zadosti, vojsko znati, če so je ne vó modro o pravim času začeti, in notrnojo deržavo v dobrih redu deržati, vam je treba še globoko politiko rimskiga Senata dokazati. Če so v srečnih časih ljudovladje pregleda, ga ni bilo nikdar družiga, ki bi bilo reči martijvisi, skrivniš, z veči previdljivostjo, v obilnih slodih, in z veči gorečnostjo za občni prid opravljalo.

Sveti Duh je blagovolil to v bukvah Makabejev zaznamovati, in visoko razumnost in krepke sklepe tega modriga družiga pohvaliti⁹⁾, v kterim si ni ničlo oblasti dajal ko po pameti, in v kterim so bili vsi udjo brez osebnosti in brez zavidljivosti za občni korist vneli.

Od njegove tajnovnosti nam dà Tit Livij svitel izgled¹⁰⁾. Ko so vojsko zoper Perzeja napravljali, je Evmen perganski kralj, sovražnik tega kneza, v Rim prišel, so s Senatam zoper njega zvezat. V polnim zboru je svoje naklone predložil, in ta reč je so po glasovih zbora, ki jo iz tri sto možov obstal, skle-

²⁾ Cic. de off. III, Florus II, 2.

³⁾ Polyb. VI, 56. — Tit. Liv. XXII, 57, 58.

⁴⁾ Salust. de bello Cat. 9.

⁵⁾ Cicero de off. III.

⁶⁾ Polyb. II, 28 et sequent.

⁷⁾ Polyb. XVII in excerpt. c. 24 et seq. Tit. Liv. IX, 19; XXXI,

39 etc.

⁸⁾ Plat. in Philop.

⁹⁾ Polyb. X, 13.

¹⁰⁾ Ibid. 29.

¹¹⁾ I. Mach. VIII, 16, 16.

¹²⁾ Tit. Liv. XLII, 14.

nila. Kdo bi verjel, de so je skrivnost ohranila, in de se ni od sklepa nikdar nič zvedilo, ko štiri lida pozneje, ko jo vojska že dokončano bila. Nar čudniši jo pa, de jo Perzej v Rimu poslance imel, de bi na Ermena pazili. Vse mesta Grecijo in Azije, ki so se bato v to vojsko zapleteno bili, so bile tudi svoje poslate, in vsi skup so iskali reči tolikiga nasledka zvedili. V sred tolikanj umetnih opravilnikov ni Senat do sebe dal. Skrivnost ohraniti ni bilo treba nikdar kaznen, ne pajsadstva s ptujimi pod ostrih kazni prepovedati: skrivnost so je sama in s svojo lastno važnostjo pripravčevala.

Čudna reč je, v zadržanju Rima vidili, de je ljudstvo na Senat zmiraj s zavidijsko gledalo, in mu pri vsim tem o velikih priložnostih in posebno o velikih nevarnostih vse izročilo: takrat so se vsih oči na to modro družstvo obrnili in njegove sklepe kakor božjo besedo pričakovati vidile. Dolga skušnja je Rimljane podčula, de vsi sklepi, ki so deržavo rešili, so iz njega izhajali.

V Senatu so se stare vodila in, tako reči, duh ljudovladje hranile: tam so se nameni delali, ki so se s svojim lastnim nasledkom zadrževali; in nar več reči v Senatu je bila, de je v nar večih silah vselej nar krepkojši reči sklenil.

Nar žalostništanu ljudovladje, ko se je, še slaba in v svojih pričetku, od znoraj po tribunskih terti, in od zvnaj po Volskanih, ki jih jo serditi Koriolan zoper svojo domovino vodil, stiskati vidila; v temu stanu, pravim, se je Senat nar serčnejšiga skazal. Volskani, ki so jih Rimljani vedno tepli, so se maševati upali, ker so nar vikišga imeli iz Rima, v vojski nar znanjenišiga, nar darovitišiga, nar večiga sovražnika krivice: todo nar terdejšiga, nar težavnjšiga in nar razserjenjšiga, poglavarja imeli. Po sili so hotli mestjani biti, in po velikih pridobitvah, gospodarji planjave in dežele, so žugali vse pogubit, če se jim ne dovoli, kar terjajo. Rim ni imel ne armade no poglavarja, in pri vsim tem, v tem žalostnim stanu, in ko se mu je vsiga bati bilo, je se naenkrat iz Senatu prederzni sklep priti vidil, kaj poginuti, ko oroženimu sovražnik kaj dovoliti, in mu pravice pogoje lo potem dovoliti, ko ho svojo orožje odnesel¹⁾.

Koriolanova mati, ki je poslana bila, potolažit ga, mu je med drugimi rečim rekla: Kaj ne poznas Rimljanov? Sin moj, kaj ne veš, de ne boš od njih ničesar zadobil ko s prošnjo, in de ne boš s silo ne malo ne dosti dosegel? Ojster Koriolan se je premagati dal: to je iz življenjem plačal, in Volskani so si druge vojskovodje zbrali. Senat pa je v svojih vodilih stanovitost ostal, in ukaz je postal temeljna postava rimske politike, in nikdar se ni vidilo, de bi bili Rimljani v vsih časih ljudovladje od nje odstopili²⁾. Pri njih se niso slabi sveti nikoli, še v nar revnišim stanu ne, poslušali; vselej se je z njimi ložej ravnavo, ko so žugali ko kadar so premagani bili: takó je Senat stare vodila ljudovladje zadrževali, in druge mestjane v njih potočrtili znal.

Iz enakiga duha so izhajali sklepi, ki jih je Senat tolikokrat storil, sovražnike z očitno močjo premagati, brez de bi se sleparji in zvijač, še takih ne, ki so v vojski pripuščene, poslužili: tega ni Senat ne iz nečimerno častimarnosti, ne iz nevednosti; vojskihni postav, temuž zato delal, ker je sodil, de ošabniga sovražnika ni bolj potreti ne more, ko de se mu vse upanje, ki bi ga zamogel v svojo moč imeti, vzame, de bi tako v sercu premagan drugiga rešenja razun milosti premagovarva ne vidil.

Tako se jo na vsi zemlji visok zapopadek rimskiga orožja vstanovil: misel, povsod razširjena, de mu nič zoperstati ne zamore, je delala, de je njih sovražnikom orožje iz rok padalo, in je njih družbenikam nepremagljivo pomoč dajala. Vidite kaj enski zapopadek francoskiga orožja po vsi Evropi dela; in svet, nek kraljevini deli zavzet, spozna, de le pri njemu je bilo, svojim pridobitvam meje postaviti.

Senatovo ponašanje, sovražnikom nasproti tako terdno, je v notrošnjih opravilih ravno tako čudovredno bilo. Modri Senatirji so se ljudstvu nekterikrat prizanesljivo skazali, kakor gre, na primer, ko so v silno voliki potrcbi ne lo sami sebe višej obložili: ko drugo, temuž tudi vboge ljudi vsiga davka

oprostili, rekoč: de vbogi ljudovladji zadosti davka plačujejo, ker svojo otroko redé³⁾.

Senat je s tem ukazom na znanje dal, de je vedil, v čem pravo bogatijo deržavo obstoje: in tako lep občutljí združeni s znanjmi očetovske dobroto je ljudstva tolikanj ganil, de so bile v stanu za blaženost svojo domovino nar hujši sile preterpeti.

Kadar je pa ljudstvo grajeno biti zaslužilo, ga je Senat tudi s tako resnobno in krepkošjo grajal, ki sto tega modriga družstva vredno bile, kakor so jo v prepriu med Ardejcani in Ardejcani primerilo⁴⁾. Prigodba je imenitna in zasluži, de so vam pové.

Ta naroda sta imela vojsko zastran nekakih zemljiš, ki sta se jih oba polastovala: poslednjič, boja naveličana, sta se zmenila, to reč razsodbi rimskiga ljudstva, kteriga pravicošnost so vsi bližnji spoštovali, izročili. Narodi so se sošli: in ljudstvo, ko je v pretresovanju spoznalo, de so zemljiša, za ktere so se drugi poganjali, po pravici njegove bile, si jih je prisodilo. Senat, desiravno prepričan, de je ljudstvo prav sodilo, ni mogel terpeti, de so Rimljani svojo naravno velikodušnost zatejili, in zaupanje svojih sosedov, ki so se njih sodbi podvergli, nepošteno goljafali. To družstvo si je vse prizadelo, sodbo tolikanj škodljiviga izgleda vbrani, v kteri so sodniki zemljiša, za ktere so se nasprotniki pravdali, za-se vzeli. Po tem ko je bila sodba sklenjena, so Ardejcani, kterih pravica je nar očitniša bila, serditi čez takó krivovno sodbo, pripravljani bili, se s orožjem maševati: Senat se ni obotavljal, jim očitno povedati, de on krivico, ki si jim jo storila, takó občuti, kakor oni sami: de sodbe ljudstva res ovreči ne more, če se pa po tem razsleženju, kar popravu zadene, ki so jo terjati pravico imeli, na družstvo zanesi hočejo, bo Senat jih tako zadostiti skerbil, de ne bodo več se pritožili imeli. Ardejcani so se na to besedo zanesli. Prigodilo se jim je nekaj, kar je bilo v stanu njih mesto od verha do tal razjdati: pa na Senatovo povelje so tako hitro pomoč dobili, de so menili, de jim je zemlja, ki jim je bila zveč, zadosti dobro plačena, in niso več drugiga mislili, ko tolikanj zveste prijatelje zahvalili: pa Senat ni bil zadovoljen, dokler ni storil, de se jim je zemlja, ki si jo je rimsko ljudstvo prisodilo bilo, povrnila, in dokler ni spomina takó nepošteno sodbe zaterl.

Nočem vam tukej praviti, koliko enakih djanj je Senat storil, koliko krivorotnih mestjanov je sovražnikom izročil, ki jim niso besede deržati hotli, ali ki so se iz svojih priseg norca delali; koliko starih svetov je zaverigel, ko se srečne izide imeli⁵⁾: le to vam hočem reči, de to svitlo družstvo je rimskimu ljudstvu le velike reči vdihavalo, in v vsih priložnostih visok zapopadek svojih sklepov dajalo, ker je bilo prepričano, de dobro ime jo nar terdejši podpóra deržav.

Smé se verjeti, de pri tako modro vladaninu ljudstvo so se pomezde in kazni: z veliko premišljenostjo dajale. Verh tega, de ste bile služba in goretnost za blaženost deržave nar gotoviši sredstvo, se v časti povzdigniti, so imele vojske dela jezar pomezde, ki niso občnosti nobeniga iztroška delane, in ki so bile posamesnim neskočno cene, zato ker je bila z njimi slava, temuž vojskajim ljudstvu tolikanj draga, združena: zlat, zlo majhen venec, in nar večkrat venec iz hrastoviga lorberjeviga pirja, ali iz kake še slabši zelenjave, je bil vajakam neprecenljiv, ki niso nič lepšiga poznali ko znanjga kreposti, ne žlancejšiga čisljanja, ko tisto, ki je iz slavnih del izhajalo.

Senat, kteriga pohvala je pomezde namestovala, je znal hvaliti in grajati, kadar je bilo treba. Precej po bitvi so konsuli in drugi vojskovodji vojske in častnike očitno hvalili, ali častnike grajali kakor so zaslužili: Oni pa so dvomljivi Senatove razsodbe čakali, ki je modrost sklepov sodil, brez de bi se sreči prigode ostlepli dal. Pohvalenje je bilo veliko cene, zato ker se jo v vrednosti dajalo: grajenje je bilo velikošne serca do živiga ranilo, in je nar slabšiji v dolžnosti deržalo. Kazni, ki so hudobno djanja nasledovale, so deržale vojsko v strahu, ko so jih nasproti prav poleljene pomezde in slava kar zlo povzdigovala.

¹⁾ Dion. Hal. VIII. — Tit. Liv. II, 39.

²⁾ Polyb. VI, 56. Excerpt. de legat. 69, Dion. Hal. VIII.

³⁾ Tit. Liv. II, 9.

⁴⁾ Tit. Liv. III, 71; IV, 7, 9, 10.

⁵⁾ Polyb. Tit. Liv. Cio. de off. III, etc.

Kdor zamore slavo, potepčljivost v trudu, narodno velikost in ljubezen do domovine v duh ljudstvo djeti, se sme hvaliti, de je znalji vsino države, ki jo nar pripravni, v-liko mož rodit. Moč države so brez dvoma veliki možje. Natora rodi v vsih deželah visoko glave in serca: todo jih izobrazil je trda bi poganji. Izobražujejo in doverjuje jih pa mečni občuteli in žlalnji gini, ki so po vsih duh razsirijo in neobčutljivo eniga za drugim prešinejo. Kaj dela našo žlalnico v bitvah tolikanj ponosno in v početvah tolikanj pre-dorne? Zapopadek, ki so ga že v otrojih léti dobili, in ki se jo po edinostim občutelo naroda vstanovi, de žlalniki brez serčnosti sam sebo poniža, in de ni več vreden beliga dúe gledati.

Vsi Rimljani so bili v teh občutljivi rejeni in ljudstvo se je s žlalniki poganjalo, kdo bi so po téh krepkih vodilih bolj ponosel. O srčnih časih Rima so se šotroci v trudi urili: med njimi ni bilo slišati od druge reči govoriti kot od velikosti rimskega iména. Na vojsko je bilo treba iti, kadar je ljudovladja ukazala, in tam se truditi brez nehanja, pozimi in polti pod milim nebam stanovati, vbogati brez se zopersta-viti, umreti ali zmagati. Očeto, ki niso svojih otrok po téh vodilih, in ne, kakor je bilo treba, za službo države jih pri-stojno storiti, redili, so gosposke v svedbo klicale, in jih kakor hudodelniko zoper obnovo obsodilo.

Ko se je ta pot nastopila, se veliki možje vzajemno zbudo-jujo: in če jih je Rim več rodil, ko kako drugo mesto, ki je pred njem bilo, so ni to le po sreči primerilo; temú rimska država, urodena kakor smo vidili, je bila, takó reči, tako lastnosti, de jo morala junakov nar rodovitišiti biti.

(Dalje sledi.)

Dokaz stanú ljudskih šol v goriški škofii.

Goriška škofija je razdeljena v 15 dehanzij, ki so tudi šolski kantoni.

Prebivalci so po narodu:		
v Monfalkonskim kantonu (10974 duš)	zgol Italijani;	
» Gradiskim » (8786)	» Furlano-Italijani;	»
» Karminskim » (14303)		
» Viškim (Visco) » (7461)		
» Fiumičelskim » (13747)		
» Šempetersk. pri G. » (9231)		
» Kanalskim » (13356)	» Slavjani.	»
» Tolminkim » (19871)		
» Cerklenskim » (8014)		
» Bolčiskim » (14684)		
» Černiškim » (2217)		
» Komenskim » (15506)		
» Duinskim » (7929)		

V Goriški dehanziji je le v Gorici nekoliko tisuč takih, ki le po furlansko ali italijansko govoré; vsi drugi—do 19000 duš, kterih okoli 10000 zvnaj mesta ali po deželi prebiva—so Slavjani. V Lučinskim kantonu so le tri sranje—Lučinski (1495), Sv. Lorenč (662) in Moša (786 duš)—v kterih se po furlansko govoré, drugi prebivajo, ki jih je 9677, govoré slovensko.—Tudi v Duinskim kantonu slanožijo gol Slavjani, in le v Duinu je nekoliko, toda prav malo Italjanov.

Konec šolskega léta 1848—49 je bilo v celi škofii 112 šol—dvo več ko v poprejšnjim létu. Razdeljene so bile takóle: V čisto italijanskim Monfalkonskim kantonu je bilo 8 ma-lih šol in 1 za dekleta;

v furlansko-italijanskim kantonih, v gradiskim, karminskim, viškim in fiumičelskim je bilo zraven 1 poglavno šolo 27 ma-lih šol in 13 za dekleta;

v čisto slavjanskim kantonih, v šempeterskim, kanalskim, tolminskim, bolčiskim, černiškim, komenskim in duinskim 41 ma-lih šol;

v lučinskim kantonu je bilo v slavjanskemu delu 7 šol, v furlansko-italijanskim delu so bile pa 4, med temi 1 za dekleta.

Goriški kanton je imel, in sicer v Gorici 2 poglavni šoli, 4 male šole, med kterimi 1 za judovske otroke, in 2 šoli za dekleta; na kmetih pa 13, ročnem trl, male šole.

Ko sošojemo, najdemo, de imajo Italijani 9

Furlani 45

Slavjani 51 šol. V Go-

rici so pa brez posebnega ozira na narodnost po nensku učé. Ako število šol število prebivalcov primerimo, najdemo dalje, de Italijani in Furlani—vкуп 55214 duš—imajo skoraj na vsak tisuč prebivalcov 1 šolo. Le primero poravnati, je treba Slavjanam saj so 70 šol.

Kar pa maro vsakiga Slavjana v serce boleti, je to, de obstoječe šole—51 jih je kakor smo rekli—niso tako raz-deljene, de bi iz vsake re 2353 Slavjanov korist imeti zamo-glo. Gorica ima 9, Šempeter 4, Kanal 7, Tolmin 10, Cerke 7, Bole 9, Černica 6, Komen 5, Duin 7 fara brez šol. V dru-gih farah obstoječe šole so le vsem v prid, kar jih imajo, pa število njih prebivalcov je manjši.

Od 26398 otrok jih je le 6128 v šolo hodilo, 17266 pa jih je bilo brez vsiga poduka. Med poslednjimi je bilo le 4100 otrok italijanskiga in furlanskiga rodu; vsi drugi otroci brez poduka—13166 jih je!—so slavjansko rodovine.

Od kod pride, de so Slavjani tolikanj zad ostali, desi-ravno si deželске urade veliki prizadevanje in nobeniga pri-pomočka, ki se jo pri italijanskih sosedih dobro ponosel, ne zamenjajo?

Sploh se pravi, de Slavjan, ki v ti doželi na hribih živi, se mora kmetijskiva in živinorejo držati in svojih otrok že od mladih nog pri živini na paši poslušati, kór bolj odraslenih pri poljedelu in drugih opravilih v gozdu in doma potrebuje.

Pa ko bi to pravi vzrok bilo, kakor se tori, bi morala tudi v drugih šol bolj goratih deželah, namreč na Českim, Sol-nograškim in Tirolskim ravno taka biti, in vendar vidimo, de v teh deželah skoraj vsi otroci v šolo hodijo. Gornja lega slavjanskih šol je tedaj le zgovor, se iztroškov za učitelja in za šolo ogniti. Če šolski poduk tako malo cenijo, de se go-spodarjem 2 ali 3 goldinarje na léto za-nj izdati preveč in pretežko zdí, je tega posebno doseganje zatiranje krivo, ki, dušo še bolj ko telo v sužnosti držaje, ni revninu kmetu prave blaženosti svojih otrok spoznati dalo. Vse poti do tega spoznanja so mu bile zaperte, in ni se mogel ne pri pametnih ljudéh, ne iz bukov poudčiti. Unih ni razumil, in te—pa se j ni drugiga bilo ko kakšna pratika ali kakšne šolske bukvice—so mu bile, ker ni brati znal, zastoj. Je li čudo tedaj, če Slavjan v goratih krajih, kjer šol še ni, vedno trobi: de so mladi ljudje, ki v šolo hodijo, dela odvajajo; de jih dosti vas zapusti, de bi se v bližnji poglavni šoli za gimnazium ali za latinske šole pripravili; de doma zemljiša neobdelane ostajajo itd.; de če ravno otroci tako ne zajedejo in se po šolskih léti kmetovanja poprimajo, vse spet pozabijo, kar se jim je v šoli v glavo vteplo; de če so otroci zveržejo, je šolski poduk kme-tovanju škodljiv, če se pa ne, brez koristi; de je tedaj ko-ristišni, mladost v nevednosti pustiti, de kmetijskiva potrebne delavce neprenehoma doma imajo*.

Pravna bi bila, upati, de se ta neumna misel že zdaj zatreti dá, če se terja, de naj soseske za šolo in za učitelja same skerbé.

Kar dalje razširjenje šolskiga poduka ovrta, je tako ime-novano vsolenje. Poslave, ki so v začetku vsolenja ukazovali, so imele posebno ta namen, de naj se zlo majbne vase in posamezne hiše dobrotljivega poduka v kaki veči soseski vde-ležijo, kór niso dovolj premožne, de bi lastno šolo imele.

Očista napetost pa jo, de so večim sranjem dopusti, svoje otroke v kako bližnjo šolo pošilati—napetost, iz ktere samo od sebe pride, de v bližnji šoli ni za vse otroke vsolen-niga kraja prostora zadosti, de jih tedaj zavolj tega veliko v šolo hoditi ne more.

Tako je Šent Andrej, pol ure od Gorice, v mesto vsolen. Vas šteje čez 140 hiš in bi za svojih 153 otrok lahko svojo lastno šolo imela. Vsolenje pa je krivo, de zavolj daljnosti, ki je za otroke šol zmajrj velika, in pa zavolj tega, de v go-riških solah dovolj prostora ni, le nekoliko fanitčev v šolo hodi, deklet pa kar eno ne.

Ravno laka bi vtegnila v Tolminskim kantonu biti, kjer v sedméro šol, desiravno jim je verš sedmeh krajev, ki solé imajo, so 17 vasi vsolenih, le 303 fantov in 287 deklet v šolo hodi. Otrok za šolo je pa vкуп 1900.

K temu pride še preprič zastran jezika, kateri in v kateri de naj so v šoli uč. Ta preprič poterditi in oskerči protivnike, za dobro reč vnete pa omaja. Starši želé, de naj so njih otroci jezika bližnje dežele, tedaj po legi ali nemški ali laški jeziku učé, de bi se jim vzajemno pajdaženje polajšalo. — Velika no-sreča pa je, de več del protivnikov premaga, in de so zavoli tega šole ne napraví. To jo že mnogo prizadovanje za napravo šol pokopalo, posebno ker jo toliko težejši za srednjo plačilo dobrija jezika dobiti, kolikor več se od njega terja.

Ce tedaj prevdarimo, kaj brani, de so našo slavjansko šole, prav ne ponašajo in ne množe, in če so vprašamo kaj jo storili, de se ohrani — kar obstoji, in napravi česar je še treba, se nam ti odgovori ponudijo:

1) Castiljiva duhovšina in deželski uradi morajo bolj skerbeti ko doslej, de v srenjah, ki šole imajo, gorečnost zanje ne omerzne. To doseči, so slovesne šolske poskušaje (freierische Prüfungen), tepe, koristne darila (tudi kako oblačilo), ki bi se imelo učencam, ki se nar bolj ponesejo, podeliti, in posebno hitro namesteno učitelja, kjer ga manjka, — gotovi pripomočki. Tode žalibog, sploh se zanemarijo, in velikokrat so primeri, de zastran bolezní ali pomankanja učitelja šola cele mesce preneha, de se otroci zastran tega šole odvadijo, starši pa z inisijo sprizajno — de se tudi brez šole živí, itd.

2) V srenjah, kjer šol še ni, bo zanesprej poduk in opominovanje duhovšine in kantonskih poglavarstev več izdal ko doslej. No smé so pozabiti, de dosežanje zatiranje srenj je dvojni nasledek imé, prvič de ljudje niso skoraj nikjer nič svobodno skleniti mogli, in drugič de se je kmet zadovoljno vsake priložnosti poprijel, prizadevanje vlade že v prvem začetku overati, ali ko je vendar kaj vpejalo, dobro seme že v kat zatrelí. Odslej pa bodo prosti srenjenci, ki si bodo poglavarje svobodno sami volili, kmalo spoznali, de srenjske reči in njih oskerbitstvo niso več pod oblastjo gospodovanih uradnikov, de sklepí odborikov so res volja srenje, de tedaj, ako šolé napraviti sklenéje, res srenja hoče, de naj se napravi. Nekoliko časa bo res še preteklo, prej ko si bo ljudstvo te samostojnost prav svésto; kmalo pa se bo vnder spoznavo, de je srenjskim odborikam h koristni oskerbitvi srenjskih zadev nekolikiga izobraženja treba, de jih saj vsak pisarek za nos ne vodi. To bo ljudi pa tudi kmalo prepričalo, de je šole treba.

3) Vsolenje bi se moralo, dokler bodo deželske in duhovne urade v ti reči kaj govoriti imele, le na tiste majhne soseske omejití, ki res nikakor v stanu niso, s svojim premoženjem lastno šole napraviti in zderževati.

Upati je, de bo vlada posebne pripomočke za plačo učiteljev dovolila. Ti pripomočki pa vunder ne bodo tako obilni, de bi se vsakimu učitelju dostojna plača odmerila. Prav pametno bi vtegnilo tedaj biti, ko bi se v vsakimu kantonu — se vé de z dovoljenjem deželskiga zbora — iz naložkov na nepremakljive (feste) davke denarnica napravila, iz ktere bi se, kar bi pri pripomočkih iz deržavljanske denarnice kmalo, namestovalo. Šol je deželi treba, in ne le posamesnim krajem. Naložek na davke so dá tedaj opravičiti, in ko bi občen bil, bi bil kakor de bi se iz deržavljanske denarnice plačevalo. Srenjam pa, ki šole iz lastniga premoženja imajo, bi se znila polovica takiga naložka ali povška davkov poveriti. Tudi bi ne bil ta povšek tako velik, de bi se preveč občutili. Ko bi, postavimo na primer, v Tolmiskim kantonu, ki je nar bolj znamenjarjen, se 20 šol treba bilo, de bi se poduk po celim kantonu razširil, in ko bi so za vsako šolo 100 f. iz opomnenjega povška davkov potrebovalo; bi iztroški sploh 2000 f. znesli, ki bi jih kantonski prebivavci (40000 duš) gotovo brez posebne težave zložili.

Ne sme se pa čakati, dokler de vlada pripomočke iz deržavljanske denarnice zagotovi; marskako léto bi uignilo že pretoči prej ko jih bo deržavljanska denarnica dovoliti zamo-gla. Marvéc bi se morale šole v pristojnih krajih precej napraviti, in pri prvemu deželskim zboru dovoljenje za povišanje davkov ali za opomnenj naložek iskati in zadobiti. Ko pozneje pripomočki iz deržavljanske denarnice pridejo, se bodo šole kolikor bo treba toliko lažje pomnožile.

4) Nar težavniši reč je kar jezik viče. Ne lo nar važniši materialni koristi so okrog njega veré, temuž jezik so

tudi kakor zastava (bandero) za zedinjenje k vse drugim namenam rabi. Spisi, ki jih vsak dan v časnikih nar nepolitištrank beremo, kažejo, koliko nespametniga so blodi, dokazati: de v tej ali uncj srenji, v tem ali unem kantonu, kjer narodi različnih jezikov prebivajo so mora — le s jednim kakor s gospodarjem, s unim pa kakor s poblebnim beračim ravnati! —

V goriski in gradiskanski knežiji sta laški in nemški jezik uzrok prepira. Kar laški zaženo, hočemo le to opominati, de v Gorici, desiravno je med 14—12000 prebivavci kumaj 2000 takih, ki le laško ali furiansko znajo, so terden namn kuče, laškimi jezikom prednost pridobiti in zagotoviti. Boj jo le z nemskim jezikom kakor podučim; slovenskiga se nadjajo v podložnosti deržati, ko nemškiga zastarejo.

V južnim delu knežije se učí Slavjan rad in lahko po furiansko marajati, ker mu je tega v zajemnim pajdaženju treba. Zatorej zanemari svoj lastni jezik, in slovenska šola se mu v njegovi srenji ne potreba zdí. Slovenskiga, si misli, se otrok od matere nauči, in kolikanj koristno je, brati in pisati znati, tega ne spozná in ne vidi.

V severnim delu — nekoliko v goriskim, sicer pa v tol-miskim kantonu — se skoraj sploh želí, de naj se v šolah na kmetih tudi nemški jezik učí; in saj v večih krajih se poleg razlaganja šolskih reči ali predmetov v domačim jeziku res tudi nemško učí.

Kjer je to vpejamo, se mora ohraniti, in tudi drugod ne overati, kjer soseska šola s tem pogojem napraviti hoče. V krajih, kjer zadeve z bližnje dežele znatnost nemškiga jezika terjajo, bi bilo nespametno ga iz šole zapreti, zakaj to bi še terdovratniši protivnost zoper napravo šol obudilo.

Večidel nimajo srenje zastran objojanja vredniga pomanjkanja podučnih oseb še takih možov, ki bi bili za oskerbitev srenjskih zadev dovolj godni. To bo toliko časa terpelo, dokler šol ne bo. Morali se bodo komisarji razpostaviti, de srenjsko premoženje in nar važniši koristi srenj precej od konca škode terpelí ne bodo.

Ti komisarji bodo morali tudi na vso moč skerbeti, de se ljudske šole sploh vpejajo, de srenje berž ko bo mogoe na stopnjo pridejo, ki jim jo vstava določi. Ko na to pridejo, se ne bo več baú, de bi učilstvo nazaj šlo. Narvéc to čvetelo in veliko mogoečno drevo postalo, ki bo naroda zlato sadje rodilo.

L. P.

Sloga strun.

Tma delokorkilna zemljo tlači,
V hudi sanj položivna me,
Da Slavjansko milo se ne jači
Kvaru vdanu razspertivno slá.
Razvedré po malim se sanjave,
Temni se zguž ubori proú;
In vtélesen duh nobes višave
Vadigne me in pelje v černo noč.
Terga se oblače, — goni strasno
Rad manoj in mojim spremilencem;
Hitrost peruljenja čutim slasno,
Ko čez sela, mesta, gore grem.
„Stojta“ pravi duh, navpik spustiva
Šo na zemlje prostoširen plan!
In na nji stojivšima objiva
Polje lune žarek svetlozvan.

V njo bledino stermokovske stene
Tatre kúpe dvignjo se gor, —
In pod njimi brizgajoče pene
Bistro reke dero valjabor.

Nar krajeh pa polje rodovino
Razprostrto so ne strane šir;
V sredi stara lipa slavoitno
Razsteguje vej šumeči šir.

„Tu jo zemlja Stropoluka stara,
Glej in čuj, kar se godilo bo,
Duh in serce spusti v kraj oltara,
V divno lipo, pevovsvečeno.
Reče komaj in zapoje daljno

Iz izhoda strune mlo pev,
Se bližujo k lipi mutožaljno
Ko bi bil vso žalj sveta v so vzeli.
In prisveti čelo se odkrilo
Pevca, ki mu je prežalna rast,
Gosto lasje čez ramena vilo,
Vid razkriven dušo bolj in slast.
In pripogno se pred lipo sveto,
In obrne gled v nebeški zrak,
Primo goslo in zapoje vneto
Iz globine serca glasno tak:
„Poljska Poljska, žlahtna domovina,
Kje je tvoja širnost, kje je moč?
Nimaš doma več za svoga sina;
Ki po svetu solzi se begoč.
Kak si bila silna, kak velika
Polna serc plamečih, blagih duš;
Padla si, jo padla tvoja dika
Pod ošabno zmagaj tujih puš.
O junakil vaše kervi pila
Mati jo šo hladno si požir,
Ko jo v sercu smert zo občutila
Da prenesla živa je zatir.
Da tak sama bila jo svedoka
Ko so s Slavo ženili jo nje sin,
Ko velika bila je poroka
Ki jo vblagoslovil jo pogin. —
Padla si — in vse je razkropljeno
Up je sercu strup — in tujcu stud;
Da zgodi — kajda se zaželjeno, —
Dajte nam nebasa moč in — čud! —
Tak zapoje vneto in — odječa
Druge strune glasoslaven jug;
Zmiraj bliže, zmiraj bolj glaseča
Pride pesem in z njo pevec drug.
Kak junak to! — v serčnosti ostaran,
V pesmih rojen v bitvah posvečen,
Truplo krepko mu, obraz obžaran
Sivi las po herbtu razpušen.
In pripogno se pred lipo sveto
In obrne gled v nebeški zrak
Primo gosli in zapoje vneto
Iz globine serca glasno tak:
„Bratel kaj miljuješ tako tugo
Roda Slave z manoj eniga,
Kterih nevmerjoče so zasluge,
Če jih ravno svet še nespozna.
Tvoje persi si Tartarom stavil,
Jaz Turčinom sim zgradil pot;
Kdo tedaj je — prašam — bram napravil
Vednostim, — kdo živi njih dobrot?!
Isti, ki naj divje in sirove,
Nojao — njemu — brambo silni greh,
Ki svobodo naj nevrodna zove
Njemu rešnika v bojanja dnehi. —
Polje Kosovo! odpri ti gróbo
In izdaj junško mrtve vñ,
Da občutijo zaplat hudóbe,
Ktero jim daje njih zaničñ.
Ti Dubrovnik! spise daj vkopane,
Kazi da si prost in slaven bil,
Da tud tvómu rodu so možgano,
Da prežalnih mu jo cvet etilñ!
Alj kaj slavim so, — ko zdihla
V nejoverca jarnu vprožen roč,
Ko nad njem kervavi bič so viha
Ko mu serka kerv nemili zlod?!
Ni pomoči?! — Ah sva razdeljena
Ne pozna brata se skor več,
Ego matere oba rojena
Sva si v persi — že suvala meči! —
Tak zapoje krepko, — oglašì so
Glas nacenkrat iz severa spet,
In nov pevec zopet pridruži so

Za resnico, vñdo, vñro vnet.
Kaka mu postavnost je v telesu,
Kak znač čela svetli se modrosti,
Kak mu mirno plam žari v očesu,
Kaka v starosti mu je mladost!
In pripogno se pred lipo sveto,
In obrne gled v nebeški zrak,
Primo gosli in zapoje vneto
Iz globine serca glasno tak:
„Brata mila, kak me v sercu peče
Vajna tožba, ki sim jo začul,
Naj se meni ista tud izreče,
Ko me stiska z vama isti žul.
Vleče vkupej rob mi moje zemlje,
Ki odreče vse mi čut in duh;
Mi nekdejnost moje slavno jemlje,
Moj ponos očila mi napuh.
Bela gora! padle ti nadani,
Drugič skažejo da svoj pogum!
Vstani, vstani Hus! okrog ozani
Kak razvedril tobi se jo um!
Vsa so slava strastno mi vkradujo,
Drugi lastijo si moj zaklad,
Moj in mojih dèdov zasmahujo
Rodoljubja se neskončen slad.
Vèdnost moje svoje lo darilo
Zovo tujc me nje nezmožnoga;
Čakaj, — da se bode obrnilo, —
Čeh nazaj rad posodilo da!
Tak zapoje modro in objame
Brate zbrane — kar spet zadoni,
Psalm od dalje nov se vname
In zmír bliž k njimi pristruñi,
Prikorči pevo ponosna hejo,
Čverste rasti, ki je sil porok,
In pozdravi hitro brate troje
Vstopi v lipo širne se obok,
In pripogno se pred staro sveto,
In obrne gled v nebeški zrak,
Primo gosli in zapoje vneto
Iz globine serca glasno tak:
„Bratji slavi, slišal sim žaljice,
Ki ste zdihali jih bogjni tu,
Zvezde jaderno nam poročnice
Sklicale me Slavo so sinu.
Da prepevam z Vami, kar me sili
V sercu moj občut zaničevan,
Ko me psnje vedno tujc nemili,
Da svobode mi občut ni dan.
Meni ne, — ki sin sim Novgoroda,
Ki je prost, časten, in močen bil,
Ki ne zdjan od tujiga naroda
Padel preponosti jo sil.
Meni ne — ki moč mi jo neskončna
Zemlja daljna, nemejana skor,
Tukaj zmiraj ledna, tamkej sončna
Vsili blagosti prenapolnen dvor.
Če me ravno krije noč debela
Terdo samovlado strašna ost,
Vonder bodo duša mi skipela,
Dala mi svobodo njo kreposti!
Tak zapoje slavno in objame
Brato zbrane, — kak jo bil objem! —
Da se meni v persih serco vname
Ko presladki bratov pir zazrem.
In poberzi duh so zdaj od mene
V lipnih so zgubivši šir peres,
In zasliši čudno lipo so šumenje,
In besede glasne tako vmes:
„Sini Slave, pevci vi rojeni,
Lepo pojo pesem vaših strun, —
Alj slahotni glasi so zdeleni,
Psalm je krepak jedinopun. —
Sni iz gosol struno vsakateri

Polak mlo, Ilir slavno, Čeh modro
Rus ti tvojo močno si odberi,
Alij le varno snite jih, skerbno.
In stesite novo gosle krasne
In napnite vnovič strune v red:
Kak zapelo bodo slogo glasno
Slave vaše čez razdaljen svet.
In pertisne v lipo piš presilen
In odkrehne voja močna se,
„To je dar“ rečejo vsi „le Vilen,
Naj iz nje donijo strune vse!“
Stesejo si gosle, — strun opnejo, —
Zmičejo jih — kak neskončen kor!
V vse svetove struno zapojejo,
In na nobu vžgo se dneva zor....

Sanak zgine — tak je bil v resnici
Tak slaven, da ga vsm izdam;
Prizanesba naj bo plat strunici
Ki se zupa v Slavo slogohram!

LOVRE TOMAN.

Strašna noć.

Il' me vara bistro oko Bože!
Il' pred njime gusta magla leti,
Da razbrat nikako nemože,
Što se ono priek planinah sveti.

Mérkla noćta pod koprenom bdije
Tako tiho na zemljice kril,
Da bi rietli: „zadnji hip mi bije
I jur . . . strašni sati su odbili!“

Bliedi mjesec lica svá pomoli
Iz kraljevstva nebeskoga gore,
Da upoznat sve bi mogó dóli,
Stono oko razabrati može.

Svaki uzdis, i svak' moj koračaj;
Svaki lomak tam u lugu s ove
Tisne mi gorki straha značaj,
I pribavi ogromne okove.

Treptim cieća straha premućnoga,
Kano listje u zelenoj gori,
Kad ga tih vietrić proljetnoga
Dana propuhava još u zori.

Al' se uzdam u svih stvarih Tvora,
Koj upravlja mudro svietom toli,
I nadvladam mojih strastih borca, —
Pa so pustim niz velike dóli.

Vajmo Bože! što je na tom svitu! —
Vidim tamo vćo tužnu ženu,
U odiću černoj strahovitu
O kamenu rukom podbodjenu.

Tvrđo sćrce živa od kamena.
Svaki moró bi imati bolje,
Kog' taknula nebi ota žena,
Radi tuge, boli i nevoľe.

Ljutom ima u ponoru oči,
Iz kćeh niz svá lica tužna suze
Ko s najvećeg zdenca ladnog toći,
Da si svaka tečaj zické uže.

Silni udesu! — što još vidih tada!
Vajmo! žalost, smert okrutna, propast!
Ni me oko prevarilo sada,
Niti one guste magle oblast.

Vidim: svieća s jedno strano gori,
A iz druge: griehu sinah svoj!
Tužnu ženu ovo strašno mori,
Pak se zato težko sada znóji.

Sćrce kucat manje svo prestaje;
Gđie ká samo da se miće žila,
Sva prilika Bože! već nastaje
Da će duša razdieliti s' od tilla.

Sćrce mora m' pucat od žalosti
Kada vidih: kak se smérťom bori,
Kak se kćrse cieleg žila kosti,
Kak nasćrta na nju da ju obori.

Ah žalostno Bože mili noći!
Kak dvanaesti strašni sat udari....
Smert joj druge dane proizroči.
On u trenatak svieće tronú žari.

F. Banić.

Griznja saviesti.

Ah nemili, gorki ah udesu!
Koji mogu vajme! bi' usroci,
Da me plake strasti moje nesu
Sried dolinah, gorah sried visoci?

Bud' mi kob u pomoć srietna toli
Je poroči s tvoga proročista:
Što je to, da ncima na okoli
Duša má počitla, nit' sćvćitla?

Sried zelenih i samotnih gora'
Ako tražim moga stan počitka,
Jao! gorki mi se viek otvara
Silnih mukah pako moga žitka

Sried bogatih — ponosnih dvorova'
Ako tražim presladku utihu,
Još u veće lance me okova
Nemir duše, plovi ká u griehu.

Ak zriem gori nebu pod oblake,
Gnjevni Jovo kano lav rućeći
Baca striele hitre i prejake
U mé sćrce veloj u nesreći

Barem tmasta noćta će pokriti
Černom svóm koprenom boľne grudi,
Ona barem će mi pribaviti
Da proganjat neće me Čert hudi*)

Jedva izrećem ove sad besiede
(Približavajući se k krevetu),
Već se guja u sćrću zasieće,
Te mi pruža piti otrov kletu.

Nigdie mira, nigdie nij' pokoja,
Nit' u tmastoj noći, nit u danu,
U svakomu mjestu duša moja
Ćuti boli, i pregorku ranu.

ODGOVARA MU:

„To je sudac duše, koi te prati,
I viek kaže strašnu zlobu tvoju,
Tim te grize: neda ti sniti
Nit' trenatak jedan u pokoju.

*) Čert, ali Čern bog, u starih Slavianah, kako se prića, bog svoga zla.

Značso gdje čes slast tražili mira?
(Kad ga zemlja dati nemože ova)
Gor' u nobu traži, skudi izvira
Sva uticha za so od vickova'.

Jerbo gori život jest presrečni,
Gdje istina s' u sjajnosti majo,
Ondie sladki pokoj i mir vickni
Biedna za čovicka vickom traje.

On, koj traži vickne s gor' istine,
Tminu ložu, za lučjom došao,
On s izvornog svietla iz visine
Mir čes čes dobit, a svet cilj dotečiti!

Mojster Kladvce

ali

„Niko ne da gleda što je njegovo, nego svaki da gleda,
što je drugoga.“

I. Kor. 10. 24.

Pred tridesetimi leti okol je v mojej domovini vmeril srenjeni kovč Jakej Rog. Še mi stoji kakoršen je bil pred očmi tako; da bi ga do živga izobraziti mogel, ako bi slikar bil. V vsakdanjih govorih mu niso drugači rekali, ko: Mojster Kladvce.

„Mojster Kladvce? leji lej kaj pa da Mojster Kladvce?“ Zato, kor je posebno navado imel, povsod, kjer jo šel, ali stal, svoje kladvce in nekoliko zrebjev v svojem žepu imeti, in po vsih vratih, dverih, in plitih perbijati, kar je odrinjenega, ali odterganega vidil. Morda tudi zato, ker je po svojem kladvici srenjski kovč postal.

„Kako pa so je to prigodilo?“ Celo po naravno, kakor bote precej slišal. Njegov predasnik je vmeril. Štirje verli momaki so se za službo oglasili, ter temu, in unemu marsikaj obljudili. Mojster Kladvce se ni oglasil, in nič ni obljudil; koval je le nekoliko na nekih vertnih durih, in jo službo dobil.

„In samo za nekoliko kovanja?“

Samo za nekoliko kovanja. Na nekih vertnih durih, blizo vasi, je več tjevdov deska proč visela. Mojster Kladvce pride svojega pola s torbo na ramah. Jaderno zvleče zrebel in kladvce iz žepa, in perbijs desko. Župan, ki za njem pride, to vidi. Čudi se, da celo ptuj človek ne more viditi deske odtergane, ki jo je vender vertni gospodar sam pač dvajsetkrat tako videl, in je ni perbil. Ga hoče nagovoriti, tode momak je zginit, prej ko ga je došel. Nekoliko časa po tem pride župan v kmetisko kočnico; kar zagleda mladenčca. Sedel je sam pri mizici, in svoj krušec večerjal. „Hol hol Bog vas spremlj dober večer!“ reče župan. „Perjatelj kaj so li tukaj najdena?“ Mladenec stierli, mu debelo v obličje gleda, in ne vé, od kod pride tako znanje. „Niste li vi mladi potnik, ki je nočjo zumnj na potu pri nekih vertnih durih došel perbil?“ „Pač, isti sem.“ „Nu prav, sosed Bogoslavi pojte sém,“ reče župan vertnemu gospodarju, ki je prigodno ravno tudi tam bil, „pojte in zahvalite so vorlemu ptuju. Gredé je danas pokvarjeno duri vašega veta popravil.“ Sosed Bogoslav so namuzlj, so zahvali, in se z županom vred prijazno k ptuju vsede. Vsi gosti so slišali njih pogovarjenje. Zadevalo je ro-kodelstvo, njegovo potovanje, znanosti, in v vsih sereh so je jednodušno željo vnelo, ga srenjskega kovčca imeti, ki se jo znak občekoristno misljeve sem dopadil. Kladvce mora ostati; in ko je kmalo drugi dan svojo večino in urnost v živinskem zdravilstvu, in v podkovnanju pokazal, je bil le en glas: Taj in noben drugi naj bo srenjski kovč! So storiili pogodbo, in Mojster Kladvce jo bil nenadoma kovski mojster v veliki vasi, ki je nekoliko časa prej še po imenu ni poznal. Sada pa naj še kdo reče: da kdor so nepoprašen dela loji, nepoprašen tudi odstoji.

K njegovi plači je slišalo poljo, ktero jo vsako leto s korunjem, ali s čim drugim nasadil, ali s žitom nasajal. Ko je njivo prvotkar ogledoval, vidil mnogotero janne, v ktero so se koleasa suda na levo, suda na desno zaletovale. „Kaj pa da

jam ne zasujete s kamenjem?“ vpraša Mojster Kladvce so-sede, ki so mu njivo kazali. Oj, so rekli, so nikoli ne vtegne, tolikanj jo zmiraž drugih del. Kaj pa stori Mojster Kladvce? Kolikor barti na svojo njivo gre, nabere nekaj kamencu, in ga spovo polno bremno do jam nese. Kmeti so so mu smejali, da je, ki sam ni vprgo imel, drugim pot popravljaj; Mojster Kladvce pa ni so dal omotili, je vsakkrat, ko ta tje, ali sem šel, saj nekoliko kamnov v jame vergel, in v malo letih: so bilo napolnjene — Lejte, je sada rekel, ako bi vsak izmed vas, ki so je prazen z vozom po cesti peljal, po poti bil kam-menjo, pobiral, na voz nalozil, in v jame vergel; bi so pot lakko v četerlinki leta poravnala bila.

Še enako povestico iz poznejih časov.

Neki dan gro Mojster Kladvce v mnogobrojni tovaršiji na obiljni sajem. Stezda jo šla med drugot tudi po dolgim travniku, ki ga je vlastnik neko dni poprej debelo s prodrom navozil, da bi ljudje, ko bodo šlo pot imeli, po travniku ne hodili. Ko še pa nova pot ni bila poveljena, so sajnarji na desni in levi naprej koracali. „Mojster Kladvce pa je gotovo po sredi šel?“ Reseni! V zahvalo so ga drugi so zasmechovali; komur pa tega ni bilo mar, je bil Mojster Kladvce. Kar kone pots je prašal: Bi mi so bili vi tudi li smejali, ako bi travnik v a š bil? — Smechune jo bilo sram, in nazaj gredé so šli vsi kodar je šel Mojster Kladvce.

* * *

Tako občekoristnega, in nezamerznega so je verli mož v vseh rečeh skazal.

Ako je na primer, na polju svinje, ali gosi v škodi vidil, so je s njimi 300—400 korakov nazaj vrnili, in jih opet na vas sogal. Ljudje so se mu posmechovali, Mojster Kladvce pa so ni pustil omotili. Njemu se jo smešno zdelo, jiti le iz neke njive na kako drugo prepoditi. Po potih, in potokih je verbijs narazal, in na levo in desno pazil, kje bi kako špranj zaplesti, ali kakšno drevo h kolu privezati mogel, in malo kadaj, da bi ne bil lepe prilžnosti našel, šibice prav dobro porabiti. Rahljo stojee zasajene verbo jo zatapal; lesene plote, kjer so zrebi izpadli, je opet na prokle perbil; vode-nice, ko so iz debela, ali iz korenin rastile, jo, ki jih je za-gledal, porezel; kerlinovce je raztrosil; in kjer sam ni mogel pomagati, je posvaril vlastnika. Tako je M. Kladvce malokdaj čez polje šel, da bi ne bil, nepoprašen, to, ali uno popra-vil, ali popraviti koga nagnul. Včas je našel v občni korist se sprehajal. Iskal je namreč drevesca, ki so po tratih rastile, ali tje vsajane bile, in jih obrezal. O svojem času je lesnike vcepil, in dostikrat jo cela truma mladih ljudi z njim tekla, ki so se po njegovem navadu drovje cepili in požaljevati na-učili. Zdači na nobeni trati ni bilo sadonosnega drevesca, ki bi ne bilo obtrebeno, zravnano in požaljevano. Ako je v gozdu lepo lesniko našel, jo je nepoprašen na kako prilčno trato presadil, ino po 15—18 letih je srenjena denarnica iz tega znamenit prospeh dobivala.

* * *

Še mi stoji mož pred očmi, kako je nekda v hiši mojega očeta prag odloval. Starinsko poljštvo je povsod visoke pruge imelo, pa noben za nas otroke ni bil nesrečnišji, kakor pri sobnih durih; ker skor vsak tjeđen so jo nektero izmed nas otrok nad njem spodtaknulo, in čez-uj preuknulo. (Tudi jas sem enkrat tako močno se čez prugeval, da so sada pod očesom obrastliko nosim.) Moji stierši so jo pač več stokrat vi-dili in obžalovali, tudi nas otroke zarad naše nevarnosti kaznovali; nobenemu pa ni v misel prišlo, spodbilej odrinili.

K sreči jo bil neki dan M. Kladvce ravno pri nas, ki je jedna mojhi sester spet nad prugam padla. — Ko otroka vzdigajo so M. Kladvce zmuzne, pa v nekolihih zmejkih (minu-tah) pride opet s žago, sekirjo, in dietam: Aj, pravi, kdo bi pa vboje otroke tako čez klado padati puščal? In brez po-prašanja prereže prag do lla, odcepi terkel, pristavi durim spodaj kočček deske, in prej ko je ura pretekla, je pot iz izbe v hram raven bil, kot podlane.

Kakšen god jo za mojo mlajši bratjo in sestro bilo, kako so dvajsetkrat več, kakor sicer centerteje skakali, in kako so jo M. Kl. pri kozaričju vina, ktero ga mu oče dani, nad otroški veseljem muzljali, mi je so zmiraž pred očmi.

Kaj pa je gospa Kladičevička k rabotom svojega moža rekla? Jih je bila zadovoljna? Ali morde posebnec ni oženjen bit? O, pač, je bil oženjen, in je imel ženko, ki se je zdelo, da ni iz njegovega rebra, ampak iz njegovega srca stvarjena. Moran van vendar povedati, kako je jo dobil.

Nekoliko časa po prevzetih svoje službe gro M. Kl. v gojzd, sebi odločen del ogledati. Domu gredé dojde neko staro gerinto babico.

Kaj pa se? Vendar ni oženil? "Kaj pa se? Najde za zrečel! Stara babica je marljivo tapjala zadi za nekim mladom, zalem, in snažno obličenem dekletom, ki je polno breimo suhladi na herbu neslo. M. Kl. ki ju ni poznal, pozdravi prijazno obde; s posebnem dopadanjem pa je njegovo oco viselo na zali hčerki, za katero je deklet imel. So jame s njima pogovarjati, in zve s velikom zavzetjem, da babica dekleta še po imenu ne pozna. "Ljuba stvar," pravi starke, "pritipja za menoj, in vidi, da mi je breme pretežko. Naslanjala sem se ravno na neko drevo, in se odspolaj; kar ljubo deklet moje butaro vzame, in jo v vas nesi boče."

Bil je taj znak po sercu, in za srce našega Mojstra Kl. Oj! to je verilo reči, in potoleča deklet prijazno na rami.

Saj se ni marenja vredno! odgovori punca sramožljivo, in kri jo polije. Sem mlada in močna, siira manka pa je slaba. Ali pot prazna storim, ali breemco drev nesem! To je spet Kladičevce serce zadelo. Vse jo moral sada zvedeti, kar je deklica tikalo. S velikim veseljem je čul, da le poldrugo uro od njega stanuje, in neko telko v njenem selišči objaskati hoče. Blizi znanje so je iskalo, in najdo — s eno besedo: Mojster Kladičec in Katinka sta bila skoraj srečna mo in žena. Gospod župnik, ki so primerjele in nagib svahte zvedeli, so njima pri poroki čez Elizarjevno in Rebekino*) zgodbinu govorili, in ženina pohvalili, da je postržljivo dušo, in mlo serce višje cenil, ko vsaki drugi ozir.—Menda pa ne bote več prinali: ali je Kladičevski obkekoristna volja njenega moža všeč bila, ali ne. Kjer se je koli kaj obkekoristnega storilo; kjer se je koli kakemu človeku nenadoma in tihoma pomagalo se je reklo: To je gotovo Mojster Kladičec storil, ali njegova Katinka.

Kakšno pa je bilo zadnje gospodarenje našega Mojstra Kladičevca. S nenurčenimi deli pečavši, je moral dosti časa zamuditi, in potratiti!

Se vé dal M. Kl. pa je mislil: Zamudi rad svoje zbog svojega sovražnika, in torej še veliko raji zbog svojega prijatelja*). Tode zamuda ni bila tako silna, kakoršno si jo morde vi mislite, in se mu je po malem obilno povračevala, desiravno ne morem reči, da bi pri tem bil obogatel.

Koliko je bila že vredna občna ljubezen, ki si je jo pridobil! Smem pač reči, v vsej vasi mu ni bil noben sovražnik, in ako bi bil kaknega sovražnika imel, kako dolgo je komu moglo merzeti na moža, ki je vsakemu le radost napravljaj, ter vedno prijatelja in sovražnika škode varovati si prizadeval? Tako je tudi po svoje obkekoristnosti posebno spoštovanje žviljal. Pred njem so kmetje srejnega kovača celó malo porajali, ter se o njemu zanljivo obhajali, ker so ga v pesti imeli, lno obdržati ali odpoditi mogli. Vsako leto je nekoga dne s pastirji, in poljskimi varhi vred pred častnem srejnem svetem se skazni, in poprašovali moral: al bo gospodu vgodno, ga še drugo letice v službi pustiti. Od našega Mojstra Kladičevca ni noben si upal tako ponižanje terjati; ker je vsak odhod takega obkekoristnega, in vedenega moža nepopravljivo zgubo cenil.

Taka spoštov, in ljubav niste bili sicer glavica za hranilnico, sta mu pa vendar obilnih obresti prinašale. Kmetje so svojemu Mojstru Kladičevcu radi zastoj vozili, in zorali; so mu iz svojgo gotovine mnogotere reči na dom prinesli; in so mu, ko so .srenjina drevesa, ki jih je bil s lastno roko zredil, nusti jele, vsako leto snđe nekterih pustiti. Tega je bil verli mož, ki ni nikdar hvale pričakoval, in dobro le delal, ker je dobro, popolnsma zadovoljen.

Svoje petero otrok je vidil po malem vse v vasi oskerbljene, med tem, ko so bogateji sinovi in hčere svojo sročo zunaj iskati morali. Očito pa za svoj dober uspeh niso hvale le verlemu odgoju vedeli, ampak tudi ljubavi, ki si jo je oče prizadobil. "Sosed kovač," mu reče neki premožen kmet, ktere ga sin je kovačevu hčerko izvolil, "kar ima moj sin iz ljubezni do vaše hčere v mislih, dovoljim iz ljubezni do vas. S eno besedo Mojster Kladičec je bil tako srečen, da je svoje otroke, in nar mlajega na kovačenci, vse skup v jednej vasi oskerbljene vidil.

V svoji visoki starosti pa je še posebno vesel dan doživel. Pedeset let je s svojo Katinko v narmirnem zakonu živel, in se je po prigovorenju gospoda župnika drugokrat pred altarjem poročili dal. Gospod župnik so ga pri tej priložnosti kakor izgle obkekoristnega moža naprepstavili, in njegove do sada se nepomezene zaslužbe za vás hvalili. Tajni posestnik, ki je pričujoč obsega, je njemu, in njegovi rodbini, ki je okoli dvajset oseb obsega, krasno in uzorito jedbino v gradu napravil, in druživo s svojo pričujočnostjo počastil. Ko Mojster Kladičec s svojo Katinko domú pride, najde pučel vina, in dobro blazinjen naslonjak, kar je ljudomili posestnik med obedovanjem mu v hišo spravil vzkaz; srenja mu je dvoji donesek vseh dreves, ki jih je on bil po srenjih prostori zasadi, in ki so tajsto leto prav polne bile, poslala, in ni bil skor ničje, ki mu bi ne bil iz svoje gotovine kako darilo k drugi svatbi poslal. Mojstra Kladičevca pa je več ganila ljubezen svojega gospoda posestnika, ko darovi. Prišli so mu pa poslednji celó nenadni, ker je vse, kar jo storil, le med svojo dolžnosti štel.

Živel je še nekoliko let, in skor za svojo svesto družico v starosti osmedesetih let vmeril. Vsi srenjani so njegovo zgubo serčno objekovali, in v mnogoterih iz med njih, zlasti v njegovih otrokih žvi njegov obkekoristni duš še dan današnji. Nikdar ne bo pozabljen, in njegov spominj ostane blagosloven.

Da vsaki naj za svet, ne le za-se živi, Kladičeva povest nas lepo podučí. Življenje bo imelo tada sajti slaj, Na zemlji že imeli bomo sveti raj. V vsaččnosti lno v ljubavi le cveti Prezlahna roža prave zadovoljnosti: Nesitnež po blágu naj noč no dan klepi, Razkošnik vedno naj za večani leti, Kar truple je, se stčasam s truplam v prah zdobi, Le duh, in njega sad na veke obstoji. Návtere večna stava se ne spremeni: Da kakor sjali smo, tak zemlja nam rodi.

Iz zgodbine slavlanske vasi.

POLEU NEMŠK.

II.

Kaj kmetje v slav. vasi storé, da bi se njim les ne kradel.

Bil je grozovitno merzel zimski večer, ko so se možje slavi, vasi prvokral pri Rudniku snidli, zaradi obnež zadev se pogovarjati. V znečni peči je gorel ogrevajoč ogenj; kar je vsm, ki so v jisko stopili, tako dobro dajalo, da si je vsaki roke mulil, in si vgodno kožuh odpel. Moglo jih je biti okoli šestoro.

"Tesenetete, je danas mraz, kakor letn 1822, ko sem Dragonsar bil," opomne Štepan Kracki, nekdanj vojak, in si briše led iz nos (berki), ki se jih ni dal pobriti.

"Ja da bi zima le dolgo ne terpeča! Dote vidili, kako se bodo derva opt kradle."

"Prav imaš, Stropnik! Dobro je da si danas prišel, ker si srenjen predstojnik. Hoče so se ravno od srenjskih rečeh pogovarjati."

"Kaj pomaga pogovarjanje, Rudnik! Saj vendar nič ne moremo preračnati."

"Zakaj pa ne? Saj smo možje, ne pa bedasta deca! Saj smo srenjani!"

*) I. Moz. 24, 43—51.

**) 2. Moz. 23, 5.

„Konjika Štepanova ni napena. Kakor na primer, kar kradenje derf liče, to moramo prenaroditi, ga ni moč več preterpeti.“ Štropnik, ki se si je nozmerno pobrisal in zmeden zdal, se skor milosrdeno smehlja.

„Naj se smehljaš ali jokal, Benglaš ima prav, to mora prenarodeno biti, tako pravim, jas, Štepan Kracki!“

„Nal da bi se derva ne kradlo, tino boš vbrnil.“

„Ne ravnsje to, no, sicer nič ne dosežemo“, prisi marljivi, umni, le preplašni Bogoslav Mašič. Zadnji stopi Rudnik vnem. — Rudnik, ki so ga srenjani med svoje nar bolj omikane, in nar unagnej moše steli.

„Ne ve li kdo izmed vas, kako bi se moglo vbrniti, da bi se les ne kradel?“

„Dajte vojakov priti, vzamite vojaško pripomoč.“

„Ti svoje vojaške kervi ne moreš težiti, Kracki! Kak se vam zdi ti naklepi!“

„Tako so, kakor na primer, Veseljani vojaško pripomoč imeli, jo pa kmalo opet odpravili, ko jim je predraga prišla.“

„Pripomoč je dobra, pa predraga; ko bi mi le kaj pravišnega iznajti mogli!“

„Kaj pa bi bilo, ko bi mi, čredé se, po versti čuvali?“

„Mašič kam misliš? Kdo pa bo v taki zimi v gozdu na straži stal? Jas ne!“

„Jas tudi ne verjamem, da bi se tak nasvet speljati dal. Vsi imamo gozde po raznih krajih, in tako bi moral vsaki vsako noč svojo vlastino obhoditi; tega ne preterpi nabeđen.“

„Tak saj sami vidite, da v tem se nič ne da predati, in poboljšati, se mužija Štropnik.“ Pogosto se besedeje čez srenjini svet, naj to ali uno tako in tako naredi. Reči je lahko, pa kako? kako? Tu je matek pokopan.“

Rudnik skoči seditno na noge. „Kako? bi bilo dakle celó nemogoče, kaj si izmislili? Kako pa se ravna v velikih mestih? Konjik Štepan! Ti si skor vsi deželo obhodil, ni si li zapazil semterje s čem se vbogim zabrani, derva krasti?“ Nekdajni dragonar si viha vose, zbira premisljovaven, in s glavjo potresa je — lice v globe gube, pa ne odgovori nič. Štropnik se poslovno posmehuje. Rudnik obupuje.

Kar odproje so dveri, in ženka v cape zavita, škreketaje od mraza, njim da plašljivo „dober večer“. Vse oči se kajej obernojo.

„Rada bi besedico s Štropnikom kremljala.“

„Tu sem; kaj hočeš?“

„Ne zamoremo nikakor več se spasiti. Mož mi je že štirinajst dni bolan v postelji; stareji otroci so v službe stopili; nar mlaji leži v vročnici, druga nemata obuvala, nisem več kos, kruha, in derv pripraviti, moram starega in mlade gladu vmeriti pustiti, ako ne najdem nobene pomoči.“

„Saj dobite milostinjo.“

„Kom pa denem ta dva beliča? — V derve ne morem hoditi, zaslužiti si tudi nič; in če imam dva beliča, kje pa si bom derv za nju kupila? Po sežnji jih reveži ne moremo kupovati. In bolnega moža, in vbogega revnega čerčiva domal Da bi jih ljubi Bog hotel vso k sebi vzeti!“

Rudniku so je serce topilo.

„Hlapce, obleci se, in porini gród (točke) derv Malai-karci v hišo; vzami tudi klob kakor, in naj ti moja žena vrecico moke da.“

„Ženka se mod desetsto blagodiari zmuza; kmetje so debelo gledajo.“

„Vidite, da se mora pomagati; siromaštvu se mora tudi pomagati. Od tega vendar drugobari; dnas se bomo le od kradenja lesa pomenkovali. Pa kako? kako? to mi močgane meša.“

„Sem so spomnili, kakor na primer, mosta C—, ko je rekla, da derv kupiti ne more, ker jih po sežnji jemati ni kos. Peljal sem, bo kar tri leta, ko je ravno taka huda zima bile, seženj derv v C. Kupil jih je neki mestni svetnik, in moral sem je v dervarnico peljati. To bi bilo za vboge ljudi, so rekli.“

„Kaj? se vbogem derve li v dar dajejo?“

„Tega ne vem.“

„To je vse drugače, to vem. Mesto je bogato, in nakupi

mного mnogo sočnejv derv, pocelnov“, zvezčikov, ter jih jo zimi v celó majhnih povzemkah vbogim prodaja, ker je oder-tija pri derah v mestih preslina. To more bili v mestu, pri nas pa za ne.“

„In zakaj ne, Velkučnik zanka Rudnik. Nisi še dnas nobeno besede pregovoril; pa sada nam, kakor so mi zdi, na sled pomagaj. Dervarnico moramo napraviti.“

„Oj, Rudert, to če pencozv, kaj takega morejo mestjani narediti, vsačani pa —?“

„Ne bodi tako plašljiv, Mašič! Truma ne more, res, tak pročelje napraviti, kakor polk — pa vendar pročelje.“

„Kdo pa bo za to denarje dajal, in zalagal?“

„V nasej vasi ne potrcujemo nobenega beliča zaloge k temu; derva damo sami. Mnogi izmed nas prodajajo derve, in rušo; al vse v mesto zvozimo, ali nekoliko posamezno prodamo, je gor in dol. Kako pa naredijo to v mestu Velkučnik?“

„Nal! Tam je naprava takale: V dervarnici, ki je prosto dvorišči, stoji kučica, kjer čuvaj in ogleduh stanuje. Ti scepi in soseka derve, je zloži v sklade, in varuje. Dvorišče je vi-soko zagrajeno, da so nič ne more vkrasti. Kdor torej hoče za nekoliko grošov derv imeti, gre k milostinarju, ki je, kakor sem slisal, neki mestni svetnik, in dobi navkzani pis, ki ga v dervno dvorišče nese. — Tamošnji čuvaj ima močeni jer-men, enak bikovici ali podpersniku s raznimi luknjicami. V jermen on zakopča (zapne) tako tvrdo, kar mogoče, povzemko derv. Vsi vsaki luknici je cena zaznamvana.“

„Tega ne umim.“

„Ej dal! Kakor na primer; ko je jermen na nar dalje zakopčan, velja več, kakor kadar je tverdi zapet.“

„Jas to tudi razumim, in se mi permerno zdi.“

„Kaj pa da ne zložijo polenčikov v mero?“

To bi tudi mogli, toda rabijo raji jermen, ker zlagati, in zlagati je dvojno. Pri zlaganju bi se mogel al vbogi, ali me-sto pokasniti. Jermen se mi dopade. Jas si to takole misli: Seženj derv se scepi na drubno, in posuši. Potle se razraja, koliko koscov — tako in tako dolgih, mesto pa dva ali po štiri groše dati more, in potem se cena po jermenu nastavi. Ni li tako Velkučnik?“

„Ti si jo zadel, Rudnik! takole delajo.“

„In tako, mislim, bi storili tudi mi.“

„Mi! Mi!“

„Kdo pa bo za to denarje dal?“ praša posmehljaje „Štropnik. Tikala bi se ta častnikov; jo hočemo pa tudi pro-staki speljati, če vi nočete.“

„Ako srenjini svet ne hoče, tako čem, kakor na primer jas pomagati.“

„Bo šlo. Čuvaja nam ni treba; imamo vsi prostorna dvorišča; časa bo po zimi tudi, in o drugih letnih dobah bodo vbogi derv malokadaj kupovali, imajo nabirkov in perhladne dosti. Kdo ima kaka dva sežnja suhih derv?“

„Na mojem dvorišči jih stojé trije sežnji.“

„Jas imam dve kope suhladi.“

„Jas okoli tri kope zvezčikov.“

„Sest sežnjov pacelnov morem kakor na primer jas dati.“

„Derv čež potrebno“, zavreči Rudnik vesel. „Ceno tudi vsi vemo. Jutro, mislim, bi mi dali seženj derv, in seženj pacelnov zdobnuti. Imam celó novo bikovico, jo čem za me-ro dati. Potle zmerimo drubno scepljene derve, in pacelne; zrajtamo, in nad vsako luknjico ceno nastavimo.“

„Kaj se vam zdi?“

„Bodo li vbogi take majhene povzemke kupovali?“

„Mnogi, mnogi, — drugi bodo morda hoteli krasti, ko prej-ker je, derve krasti, njihovo delo. Drugi si kupiti no bodo mogli, za take so mora drugače skrbeti. Ako dnas le toliko dosežemo, da se tem, ki dervo kupovati hočejo, priložnost da, tako smo docí opravili. Vse na enkrat ne gre; na en mah nobeno drevo ne pade. Mnogo je vbogih v občini,

*) Pacelnici so na Koroskem nesceljena polena, ki so dobé od oklestjenih vej, borovega ali smrekovega, ali kakorš-nega si bodi drovja, navadne dolgot 24—30 palcov. Kako se jim pravi drugdi?

ki hočejo poterpljivo živeti, in pošteni ostati; taki bodo tudi majhne povzemke kupovali."

"Tako reči bi imel vendar srenjin svet napraviti, saj je za to!"

"Imaš prav, Mašič. Na, Stropnik, kako je? Bote li to napraviti?"

"Si mislite reč prelahko. Kaj takega se mora poredno prevdariti. Vi ste prengli."

"Se poredno prevdarili? Nismo li cel večer prevdarjali? Jutro se bo začelo! To rečem jas, Štepan Kračič!"

"Ako ne začnemo, mine zima. Marnejevali smo dosti, sada hočemo tudi kaj raditi."

"Sila je velika."

"Praviš, Stropnik, da si mi reč prelahko mislimo. Menim, da si jo ti pretežko misliš. Kakšne težkoče pa so tū? Benglač da jutro seženj paelnov na drobno scopili, Konjik Štepan seženj derv; suhladi, in zvezčikov na Mašičevem dvorišču še trobi ni zdobčekali. Ako bomo reč prerajali, in ceno na luknice nastavili, grem od hiše do hiše k vertnarčičam, in povem: Pri Konjiku Štepanu je drobnih derv, ali ako si je hoče kdo sam razdobliti, derv v polenih; pri Benglaču je paelnov, pri Mašiču suhladi, in zvezkov po drobnem na prodaj. Ljudje bodo že prišli; suhder derv je po redko najti; sneg visok, tak da bodo prisiljeni priti, in kupovati. In če bodo vboji vidili, da nismo le keršeni judje, ki hočejo po prodaji na drobno s potom siromštava obogateti; če zvedo, da na drobno kupujejo, ravno tako dober kup in po pravici kupijo, ko kdor cel seženj vzame, bodo zaupanje dobili, ino večkrat, in pogosteje kupovali. Hočemo jutre v božjem imenu začeti."

"Bojle bi vendar bilo, ko bi to srenjin svet napravili."

"Se vé, da bi bolje bilo, ti je naša nar bližnja gosposka, in ravno tako lukaj. Tode Stropnik noče."

"Ne zamerite mi, sosede; mislim le, da iz vašo naprave ne bo nič. Truda in dela, nadleg in jeze bote do sitega imeli. Spomnite se mene."

"In najte vboje zmerznuti? ali ne?"

"In derv si še več pokrsti?"

"Saj je naša lastna korist, ako tak dervno dvorišče napravimo. Ako srenjin svet noče, hočemo pa mi možje in kristijani biti, in siromštava pomagati!"

"Da? zakričijo vsi, še isti Velkučnik."

"Hočemo li pametni možje biti, in si isti pomagati, ko likor zavremo?"

"Isti je mož, da! ravreši Knečič. Drugi mu pristopijo, in priterdijo."

"Sada, še nekaj sosedje! Veči veljavo, in več zaupljivosti bi reč pridobilo, ako bi se je srenjin svet poprijel; gosposki se več znupa, kakor p-samesnemu. N-vm se more lahko natočevati, da hočemo ko keršeni judje ravnati, in pridobivati. Meniam, da bi jutro nekatere pošlene vertnarje, in ro-kodelece najti, ko bomo derve in paelne zdobnevali, izmerjali, in prerajajali. Med temi je Pašensček, ki je tudi srenjin svetnik, in še drugi. Ti se morejo polto prepričati, da pravično ravnamo. Kar vidijo oči verjame serce."

"Dobro nasvet Rudnik!"

"Lahko noč," reče Stropnik, in se sključen vun pri dar-rih zmuze."

"Ko pa proč bli, pravi Kračič: "Ti ne pride več nazaj."

"Bi no skudilo; vendar mislim, da ga bo večnost (ser-bičenos) spet pargnala. V svojaj prekanosti, in zvestosti nas ima ko trapo, ki so brez potrebe s vbojimi ljudmi trudimo; so méni modroga, da pustí vse kakor si bodi, dobro ali hudo. Prašam vas pa: ni li desokrat pametnejši, modrejši in boljše, ako sirom-kamun priložnost damo, si derve kupili, kakor ko bi jih silili, dervo krasti?"

"Jasno in razumljivo, kakor povelje mojega nadkonjika."

"Tako tedaj, jutro zjutra z Bogom!" S tem so se po-slovlili možje slavjanske vasi po svojem prvem zboru. Jutro da je mraz precej jcnjal, in Konjik Štepan, kakor so mu po vasi zmerjali, je bil zgoda pri roci (pripravljen). Zdalci pride-jo tudi Rudnik Mašič, in tihotni Velkučnik."

O polдне, ko so ravno luknjice na jermenu začenjajati, jezili tajni posestnik memo. Dvorišče je bilo siroma odperito, nekteri kmeti—nekuj vertnarjov je tudi prišlo—derve v jermen

merijo, tega se zavzame, in juha v dvorišče. Je posestnikov, ki se kakšnega občnokoristnega djanja, občinskega duha, občinskega čuta svojih kmetov nikdar ne nadajo; temuč mislijo, in pravijo: "Ako kmeti no buš prišli, no bo no roke, ne noge ganili; kar stori, stori iz sebičnosti; ako mu kaj dobička no di, no mara se ga." Kadkad bi taki posestniki prav imeli, zakej, žalibog! je nekoliko takih kmetov; kadkad bi mogli pa to po sebi posneti, in drugim v čevlje hultiti, po g... "Vsak plit svojjo povko žvižga." Takson posestnik, ... benega občnega čuta svoje občine ni nadjal, je bil tudi mladji gospod Kamnik na in v Slavedomu. Se ni bilo davno, ko je grajsno kupil, je kakor trgovcev nekoliko s neslanimi misli, ki jih je od kmetiških glav in sercimi, iz mesta v vas prišel, ni kmetov videl, ko v sodnišči, ali če je memo jezdlil, in se je malo maral za nje. "Dobro dan! Kaj pa počenjate?" Rudnik mu vse razloži.

Z napeto pazljivostjo, ki se po malim v zavzetje preme-nja, ga poslušajo gospod Kamnik, poprašava vmes, skoči iz konja, derž se že zmira, kakor da bi svojim očesam ne verjel, kakor, da bi prav ne bil čul; in ko Rudnik konča, vse na nekoliko časa obmolkne.

"In to hočete zares storiti? Zares?"

"Tako je, g. Kamnik, to hočemo storiti, in bomo storili."

"Tako je, stanovino speljali? Se vam ne bo ostudilo?"

"S božjo pomočjo bomo speljali, kar smo pričeli."

"Tega se od vas, da po resnici obstojim, nisem nadjal. Tudi jas hočem zraven biti. Ako vam derv znanjka, povedite mi. Sištelj povejte mi to! S Bogom!"

Zreče, šini na konja, in jezdi, globoko zamisljen domi. Može slavjanske vasi pa so umno in stalno speljajo, umno pogovorili, in prevdarili. Stropnik, in njegovi srenjinin svetlu so se sramovali, in jezili, o tem ko Pašensček, in njegovi drugi glasno in na tilen Boga, in može hvalliti, ki so se vbojih vsmilili. In vidoma so se množili, ki so se dobrotno naprave posluževali, in vidoma so je krađenje derv pomanjševalo. Pravredno ravnanje, in dobrotna djanja ne ostanejo nikdar, še tudi ne na zemlji brez pomezde.

Tajna osuda božja.

PRIPOVEST OD

M. STOJANOVICA.

Gora od siveira, rieka od juga, sa stranal brežuljci, a medju ovima u sriedini dražestna dolina. U ugu doline kao cvietak maušni, mionirisa ljubica što u poloji pod mavom i šušnjem mirno cvate, stoji kolibica, malo prepleteno stanje, pokrito terskom i zelenim mahom u sienki stoličnih hrastov. Dolinira je mesto zabito, mesto samotno, mesto, kroz koje pastir ne prolazi, putnik ne putuje, samo kad što zabasa lovca u ovi kraj, o komu kup svašto priča i kloni ga se, osobito od kako se u njemu nastano nikvi stari čovjek u onoj kolibici, koja je za svakog zatvorena. Kad tko zabasa u ovaj kraj, što se ponajviše lovcom dogđnja, i stigne ga noć u tom osamljenom mestu, te pokuca na vrata od kolibice i upita konak, nitko mu se neodjavi, konaka nedobije.

Bilo je proljetno jutro. Od iztoka svitilo se nebo kao z-avica. Zrako sunce u svoj svojoj krasoti veličanstveno je izhodilo; žarko daleko svietlilo od zlata, koje bacne na široko i daleko, pozlatjavalo su vrhunce od gorah i brežuljakah i hvoje šinablah. Zrak je bio ugodan. Zasteria zemlja čitlom zelene travice i poljskog cvietja, na kom su se titrale kupljice mladnjane rosice kao biser i dragi kam.

Pred otajstvenom kolibicom u samotnoj dolini siedi starac na nizkom stoličcu i gleda sad sunca veličanstvo, sad li-potu poljskog cvietja. Biala mu je brada do pojasa; ako suzno i pomutjeno, lico suho i blijedo, čelo nameršeno kano da će iz njeg tluć pasti; sam se sobom starac razgovara: "Zarko sunce, kralje biala dankal ti izhodil na ovaj griesni svijet, da ogriješ ozeble nejnečke sirote, da blagotvorima zrakama tvo-jima unaprediš rasteenje poljskih plodovah, kojima se hrane ljudi i živine, ali ti zarko sunce jako si rasipno, svietlost i toplinu svoju neuzetežeš niti onima nepravednicima, zločestima, bratolubjicima, temerutnicima, licemercima, varalirama, obo-

licama, neumierenicima i opakima ljudma, koji su najmanje takvo blagodat-zastupili. Zao mi je žarko sunce na te. Jeli tebe slipeći slučaj pripkoćao za tverdnju nebesku? — Ako nije, nego nieka. veća moć, koja krotje kolima ovog svijeta, onda si neznam razriješiti zagonetku ovog svijeta. Gdje je pravda i pravica? Iamo gore — možeš li tu ovdje na ovoj zemlji nieima je, nieima nigdje. Dali je u palacama kralja i kraljice? — najmanje — ondje vidim pravitost, lukavčinu, zavist, varku, licemjerstvo, izpraznost; možeš li u kolibama ubogih? — nieima je ni tu — neznanstvo, zavist, osveta, ne-hajstvo, mlohavost i presudu tu su doma.

Bacim oku na čovječansko društvo, u kom sam prije bio, i gorko izkusih, da je opako i nevaljalo, i pobjegoh između Kainah, bratoubioćah, koji su se odmetnuli vladanja razuma i pameti, i strasti izabrali si za vladaoća svoga. Pošten, valjani i dobri čovjek gine u tom društvu, a ugursuz i nepravednik širi se, pliva u razkoju; novci govore i tvore, usta sperdaju; pravić pod led propada, a krivić slavedobitkuje; mlakoverni i blagodarne duše uvijek štelivaju, a sibićnjaci i lakomci dobivaju i napredak imadu. Takva je, takva pravica pod tohom žarko sunce na ovoj zemlji, i ti lo s ravnodušnostju gledaš, i to ona silna moć, od koje si ti primilo svijelost i toplinu svoju pripustja, da tako biva! To nedokućujem. Ti široki sviete, ti zemljo, koju su ljudi nepravdom svojim učinili ja-mnom lavskom i pozorištem razuzdanih svojih strasti, da li ima još igdje na tebi najmanje mjestance, gdje bi bilo najma-nje građansko društvo, u komu sloba, sloboda, jednakost i ljubav bratska vlada; ima li gdješ na ovom uzburkanom svijetu moru pristanisko (luka), u koje bi moj mali žitva čamac pristanili mogo i tako spasiti svoj hudi život i viera u čovječanstvo?!

Vi guste dubrave, vi tamni luzi, vi sienaste šumo stolicne! imate li vi mjestance za biednog prognanika? Vi gore, kroz koje prosto i slobodno zvijer prolaze; vi gaji i dubrave, po kojih prosto lete božjim zrakom slobodne ptice, dajte i meni stan u svome krilu; sakrite me pred očima nepravde ovog svijeta.

OVAKO JOŠ DUGO GOVARAŠE SIEDEĆI STARAC PUSTINJAK SA SO-BOM ISTIM, I KAD PRIPEĆE ŽESTINA SUNCA, PUVUĆE SE NATRAG U SVOJU KOLIBICU I VRATA SE ZATVORIŠE.

Nu tiasen je prostor mala kolibica za živahan duh, za meću razgrizanu, koja s hitrim munjama proljetje neizmjerne prostore nebeske. Mozak vrije u glavi, kerv kipi u srcu starca pustinjača; nieko čudno žuvstvo napinje mu grudi; ne-mir ga trapi, niema željnog pokoja. "Hej Rade, Rade! stupiš li iz kolibe na božji zrak, reče starac samom sebi, nije ne, ali ovo mjesto tvog pokoja, hajd' tagom sladke, svete na-ovi, nebi li u njoj našo žudjeni mir nepokojnoj duši. Da majko sladka naravi! ja vidim tebe, lepa si, i uzorita, krasna i bo-gata, iz tebe zaključujem, moć, mudrost i dobrotu početnika tvoga — o njemu nedvojim, ali ljudi nepravedni, iz medju ko-kih sam pobiego, i ona zla društvenog života, koji sam gorko izkusio, to mi je zagonetka, ili je samo društvo ljudsko izrod naravi. Ovi u naravi vidim najliepiš red, najveće suglasje u gori i polju, u gaju i dubravi, medju rastjem i cvietjem, medju zvieradma i pticama sloga. sloboda, bratinstvo, ljubav, vak-kuva nenapada, slavak slavu nezaavid; hrast jaki štiti i za-klanja nizka stalbala od oluje; orao gradi sebi gnjeздо na vrhunku najvisokih dubovah, slavulj u germu glogovom, a travanka u omariki travu tik do mravinjaka, iz kog će mra-vskim jajima mlado svoje odhraniti; lija sa lisićji živi u jami svojjoj, zec leži u medji, vrieriha ima ležaju svoju u duplji i nitko nikog nenapada; svatko je slobodan. Nasuprot kako je tako u društvu ljudskom: Jaki gazi slabog, moguci zakovao je slabog u lancu robstva; gospodin preziru slugu, sluga za-vidi gospodinu; svaki grabi za sebo slobodu, i otima ju od drugih, a providnost božja sve to čini da se odobrava, dočim pripustja, da Kain proliva pravdu kerv Abela. To nedo-kućujem. Dosta sam dugo živio u društvu ljudskom, i nisam si mogao razriješiti ovu zagonetku. Nije li dozvoljeno čovjeku ovu tajnu osudu božju koliko toliko poznati? — Iz knjige na-ravi svete i sladke čitam drugo, a iz knjige života ljudih opa-met drugo. Tko će mi razumjeti ovu knjigu. Da dal — ona sama saderžava tobožnje razjasnjenje, dakle neostaje mi ino, nego

opet poći i potražiti ovu čudnovatu knjigu, koju sam zamolio kroz tlo mnogih ljeta čito, a saderžaj njezin još razumio nisam. Idam zadnji put medju ljude, da pokušam još jedared srieću, neće li mi se očitovali lajna osuda božja, koju ravna udesu ljudsko na ovoj zemlji.

Sunce zastre, mrak na zemlju pade, a starac Rade na svoju prostruku, te on misli svakojake misli, ponajviše moz-guje o tajnoj osudi božjoj na ovom svijetu, i što dalje misli, sve manje dokućuje sudbinu ovog svijeta; pred očli mu dolaze slike svakojake brez kraja i konca; sad vrieruje sve, sad ni-šta; sad ula, sad zdvoji i tako mu noća brez sna prodje.

Istom što je biserna zora pucati počela, skoči Rade na noge, lati u ruku putaricu pelicu, a o rame obiesi smorćak stranatu torbicu, u njoj pogaćak podpećak i tikvicu vode medenice, niešto suhog voća i dvie knjige u kožu svezane; van izlazi iz svoje kolibice, pak on časa nije počasio, nego ode žurno dolinicom k istočnoj strani; prodje goru, prodje gaj i dubravu, kad iz luga pukla tanana staza preko polja ravna, stara stara ledinom obratila, Rade ide kud ga oči vode, ni sam nezaa kud će stazom doći; sve je novo što ga okru-žava, zanima ga i nebo i zemlja, žarko sunce u svojoj svojoj krasoli i u svemu svomu veličanstvu sja na nebu; blagi vrierić nieše hvojnami stalbah, lita listjem, nieše cvietje sarenih liva-dah, maše klasjem teretnih njivah; ptice poje mliloglasno i slobodnom svojom se ponose, leptiri trepetju, bugudice u travi cverkutaju; Rade ide i čudi se svemu, ponajviše svom sercu nemirnu, a na jednoj zaori mu giza leđa: "Zdravo starče i Bog te pomogol! — što si jedan tako veselo? Pod starinom nego poklećnuše, proleći ga strijelja začudjenji od labarja do tiemena starog i za koji čas nemogaše otvoriti usta, da odždravi putnika, koji ga sasitgo biše, nego samo natrag se okrenu, da vidi tko u za zabitnom ovom kraju pozdravlja. Kad Rade hiti okom za sebe, stoji za njim uzor mladit, s palicom put-ničkom u ruci i s torbom na ramenu. "Bog ti dao zdravlje sinko," unieko odgovori začudjeni starac mladom putniku.

"Kamo ideš starče?" upita momće starac Radovana.

"Po svietu kao pčela po cvietu sinko, a ti ako Bog da kud putuješ?"

"Tako i ja putujem, kao i ti po svietu za hliehom."

"Otkud si ti sinko, od koje li zemlje i kojeg staleža?"

Mladit: Rieć ti moja kaže, koje sam gore listak, a sta-lež moj stalež putnika.

Rade: Jesi li već koliko svietu prošio?

Mladit: Prošo sam malo ne sve zemlje, u kojih obitavaju Slavjani. Prošo sam Arbaniju, Bosnu, Cernu Goru, Bulgariju; gore Balkana prošo sam, nieko gdje su najprije ustala slavjan-ska carstva, i gdje sad nemerik davi i kođe sinove Slave na sramotu današnje nadri prosviete Europejske; video sam Ser-biju — tašta je njezina slava, pune oči, prazno serce, dok ju diele od bratje Osmanske tverdjave; bio sam na ilirskom moru u Dalmaciji, koji je služavka Niemca i Latina; prošo sam Her-vausku i Slavoniju i ondje našo tri velika zla, koja čine nesreć-ničn one kraje: Nesloga, merznja i neveria medju bratjom; prodjo Srim. i Banat — tamo je sad lože veće nemože biti, gradovi i sela gore u plamenu, kerv potokom teče, hoj se žestok bje za nerodna prava i pravda će mejdan oderžati, al' će biti dosta gorkog jada jer i ondje je medju bratjom nesloga, stara ljađa slavjanskog naroda; prošo sam još prie česku Bielu goru i ondje je tudjin gospodar; — video sam Poljsku, strasti su ondje izkopale raku narodnoj slobodi; Rusia velika gleda na Moskvu, narod je tamo Samson ostrizeni, i dok se neslozi u bratinstvu i ljubavi pravu, neće mu vlasti porasti; bio sam u Rimu — narod je ondj ponosan i nezahvalan — sastić će ga mnogi jadi; prodjo zemljo Niemacko — narod oni umstvio je i prosvietom glupost, a s vierom svojom Siri nevericu po svih stranah svietu kudgod — amo može; video sam i Taliansku zem-lju — gričnica je ona stara, ako se neskruiš i od serce ne-pokaje mierit će se njoj istom mierom, kojom je mierila oso-bito Slavjanom; prošo sam i Ugarsku zemlju — proklet narod ondje je, potomci Huna grabeljivo zviersko naravi; sad su upravo zakavali veliku kavgu, koja će ih konačno upropastiti, ali će prie mnogo nevine kervi prolići se, koja će kietvu neba na plenie ono oholo dozvati, viećna pravda kaznit će narod oni ostrjo; malo sam prošo i Turacko zemlje, t. j. one, koje ne-

viernici iz rukuh nesložnih tobože pravovjernikah oteše, i tom prilikom prolishe se rieke slavjanske kervi.

Rado: Daleko si bio, nebi čovjek—gledaš na tebe viorovati mogu, da si tako daleko putovao, a što mi je veće čudo to je, što si prošao tolike zemlje i vidio tolike narode, i nigdje se namirio nisi na narod podpun u svezni; jedan je nepravdan, drugi nesložan, drugi ponosan i sebičan, drugi kervoločan i okrutan itd. kak još ti vidim sjati na čelu zvizdu zadovoljnosti, još ti je lice živo slika radosti; ili si nebriga, ili me varaš, da si toliko izkusio na ovom svijetu; ja nisam prošao toliko zemlja koliko ti, no upet sam se dovoljno osviedočio kroz tečaj od 60 hleah mog biednog života, da ovaj svijet zaslužuje više merzen nego li ljubavlju biti. Sviet je ovaj dolina od suzah; ljudi su prokleta stvorenja, mjesto što bi imali biti slobodni, svi su skupa robovi hudi, jedni robovi svojih, drugi tudjih strastih; jedan drugom grabi i otima slobodu — nepravdnici! gdje vam ljubav bratinska? Promasili ste cilj, ili je s vami, pačo s nami — neću se iznietati — cilj promašen, pak smo igračka silepog slučaja. Tako je, tako mo mladenčel! sudim, a ti mi oprosti što ću reći, još si neizkusao uko prem si prošao toliko zemlja; još ti nisi uisio — vidim ja — gorakost čemera ovog svijeta; još tvoje čelo nije porazao jad zadan udarcima udesa nemila; još ti nisi u nevolji proklinjaon dan postavlja svoga; još ti nepravda velikah i mogućih ovog svijeta ljudih nije serdce u niedrma razkolila; dosta si vidio svijeta, al' si ga malo poznao.

Mladic: Starčel! Što dakle izvodis odtud i kako sudis, kad veliš, da je najmanje pravde i pravice na zemlji ovoj, malo slege, malo slobode, malo li ništa prave bratinske ljubavi? Što više opadaš skoro bi moglo reći istu providnost, koja ovim svetom vlada, nju istu opadaš nepravicom?

Rade: Da, da, čuđom se čuđim, kako pripustja providnost božja, da tolike nepravdo čine se i posebnim plemenima i narodima, i napose pojedinim ljudima. Da ja poznajem narode, kako ti što si ih malo prije mnogo nabrojio što čineh i zlo terpeh, sad bi ti odgovorio svojaki i glede narodah i mislim osviedočio te, da smo igračka sudbine na ovom svijetu, al' jerbo bolje poznajem pojedine ljude, medju kojima sam život proživio, to ću ti sad pokazati iz pojedinih udesah ljudskih kakko nepravdo ista providnost vlada ovim svetom. Ono vidim na jednom mjestu nejake sirotilce oplakuju prerano izgubite roditelje svoje; ondje opet jadikuju vremenisi roditelji i nariču prieku smert milie dječice svoje; silni temerutni pritiska sirote i udovi, i kletva ga cvelečih nemože speti; nevjernik, koji neima ni Boga ni duše osiljen je, pliva u razkoši, sreća mu je vjerna drugarica, a tko vjeruje i Boga i dušu vuče prosjačku šaru torbetinu, i tepe se od nemila do nedraga; tko nepravdu tvori imanje si uzmožaje i sgertje bogatstvo, a tko se derži pravice, taj nemuze kravice! Tko zlo i nepravdu može pripriječiti, a to nećini, taj je dionik nepravde. Providnost vječna svemoguća je ući viera, zašto šteti gromove, zašto nešiba žarkom munjom iz vedra neba, nego okleva kazniti nepravdu?

Mladic: Što čučenjem doseći nemoremo, ući nas viera.

Rade: Ja sinkol vjerujem Boga i dušu, al' se dosta nečudit nemogu, što Bog šteti izopačene ljude, koji su vieri njegovu pogazili, njega se odvergnu, u nepravdi otreznuli i više se idolom svojim nego njemu klanaju; isti čuvari viere njegove, svetjenici, ponajviše drugo uče viorovati, a drugo vjeruju sami, opet drugo čine. Jeli jedan Bog? — mora dakle biti i jedna prava viera, a mi koliko ih imamo na ovom svijetu? koliko je ovit-ljah evo na ovoj livadi toliko viera različitih. Ta ništa nije ovaj svet, nego bariog (Chaos).

Mladic: Ljudi su ovaj svet učinili bariogom.

Rade: A zašto jo to Bog pripustio?

Mladic: Tajna je osuda božja.

Rade: Tajna je osuda božja, to je meni toliko, koliko, da si reko: mi smo ljudi igračka silepog slučaja, li ako smo što bolje, to mi je zagonetka, koju nemogu razriešiti.

Doćim putnici ovako govore, prenu se starac Rado pogledavši oko sebe i vidivši, što ga okružavahu. Čuđen prediel s jedne strane perivoj evatoci, s druge gola pustoš; ondli šarene livade, zelene dubrave, plodonosno polje i teretni briegov; ovdli močvari, ritine, sterne klisure, strahoviti ponori,

oderano stiene. Putnici u nieki klanac, a sunce za goru; mrak na zemlju pada; vedro nebo kao riblje oko obasu se zviedzani; oni iz klanca na drugu stranu planine. Stanu i gledaju i u čudu se vide opazivši, da su stazu, kojom su cijeli dugi dan brez počinka putovali, sad najedan put izgubili i zabasali medju planinsko prolome i klanace. Trudni od puta, gladni i žedni, a noć stisnula zube u nepoznatom kraju, tudja zemlja a klanacu neima!

Mladic: Sad mozgujmo i mudrujmo starčel! Tako se često događa ljudma u životu. Kako se ono veli starče, da jo poznat kormanjuša pri buđenem moru, pri oluji; liekara u vrijeme pogibelne bolesti, a boljeg čovieka u nuždi, nevolji i suprotivisli!!

Starac: To je mudro slovo, ali češ mi svakeko dopustiti, da mi nas dvojica ovom krivi nismo, što smo put izgubili i zabludili.

Mladic: Jesmo borme jesmo! bioše nam pazili kud idemo; bioše nam čuvali stazu, kojom smo putovali, a sad nam netrieba u nuždi duhom klonuti i serdceom malaksati. Najdmo samo napred!

Malo idoš napred i ukaza im se u daljini maušna svijetlost linjujaca kao svijetlost zlatarke bubee.

Mladic: Eno svietaljka; ono će biti vatrali svijetja; može bit čemo se natepsi ka ljudma i konek kod njih naci, i lativši starca za ruku povede ga za sobom. Golo stieno oko putnikah oštjetenje podobro zubom vremenca kao gorostasi umnožan mrak u mraku, a putnici mukom umuknuli gamze žurno, gamze bez počinka; u starca se noge zabrusilo i odevrenile, od umora jedva njima kretje oslanjajuć se na ruku mladica.

Na podnožju visoke gore stoji mala kolieba samotna od hrastovine skerpana, nalici gomili starih klindelah; u njoj gori u procipej baklja žestilova. Putnici se prikučiše kolebi i kroz mali prozorak gledaju u nutra. U jednom kutu slanna prostirka, u drugom vertlarsko oradje: motika, ašov, grablje, buđak, kosa itd. u drugom mali asal i za njim sieđe dvoje stare čeljadi, starac i baka. Ova pletč debele čarape iz vunen predje, onaj diela nožieem, žunjskom, dervene žlice i koleniči vretena; divanišu i dobre se volje vide; lica su im vedra kao vedro nebo, poštenje im iz očuh sieva. Mladi putnik kucne na koliebna vrata. Gazdarica bioše prava, koja čujshe kucanje i reče svomu starcu! Čujs starci! nieško kucni na naših vratih. Starac domaćin skoči hitro kao kakvo momče na noge, lati goreću baklju u ruku, izidje u kuhinju i zapita kucajuće: Tko je božji pred vratih? Zabludivši putnici, molimo za konak u ime božjeg dara, odgovori mladi putnik.

Vrata se gostoljubivo otvorishe i naši utrudjeni putnici žedni i gladni stupishe pod krov.

Starac domaćin i njegova starica velešerđno ih primishe govoreći: Dobro došli i sreća vaša velika kad ste mogli u ovom zabitnom kraju po toj tamnoj noći samotnu našu koliebicu naci, druge bo nije u cijeloj ovoj okolici, a sela i gradovi daleko su odavde.

Znamo, da što i gladni i žedni, ali što je Bog dao neće od vas biti zajateno.

Domaćice odo u jestibnicu, pak položi pred putnike što je imala: suvo ribe; prokrela sira i voća suva. Ustano se i stac domaćin, pnk se šukne i on u jestibnicu idonesh osim jedne pune tikve skupocieni, krasni zlatni bukar urešen skupim kremenjem.

Evo, reče, donesavši i položivši ova na stol, ovo niekoliko kepih vina, dobio sam upravo danas u bližnjem varošnicu, gdje sam u gospodskom vrtu nadničio, ostavio sam ih za pokriepu svaki dan po niešto; ali jerbo vidim na vami, da ste jako uludjeni, okriepte se, prosto vam bilo i blagoslovno!

Ova zlatna kupka skupociena moje jo drago blago, s njom se do smerti rastavit nemogu; to mi je bašina draga mojih protačah, koji su ju izorali na njivi ovdje, gdje sad stoji ova kolieba. Može bit se čuđite, što ja ovu kupu u mojoj sirotinji prodao nisam za drage novce? Mogo sam to učiniti i bio bi mogao hudi moj stalež poboljšati, ali sam esapio, da je griehota razliepatu ono, što su nam naši stari stekli i ostavili; kad su ju oni sačuvali mogli, i ja se s njom rastaviti neću do mog groba, živio kako živio. Iz ove kupe pijem svaki dan, iz nje

mi je i voda sladka, sladja nego iz čega drugog vino. Točilo — si drugi mogli gosti! točile, blagujte i pijte, što je dao Bog, pak posli, kad vam se svidi, spavali, cno prostirka — počivajte, a ja ću s mojom babom na tavancu goro konakovati, da vi mirate i alvatnic počinitu možete.

Putnici nisu se mogli dosta načuditi tolikoj gostoljubnosti i tolikoj dobroti ovih siromašnih ljudi i okripiše se jehom i pijem legnu spavati.

Domaci ih ostave, svjetla se ugasi, san ih sve povali u svoje meko krilo, i u kolibi zavlađa podpuna tišina.

Tek što je zora zabiljela i zornica pomolila lice — još svi slasko spavaju — samo mladi putnik već je na nogama obuko se i obuo, prepaso boke svoje, derži putnu palicu u ruci i budi svog starog druga: Ustaj starče zora puca, a dalek je put naš; ustaj! ustaj! vrieme je poći, Bog sam znađe, kud smo zabasali.

Stari putnik: Bože pomozil aha! ala sam sladko spavao! nek vam Bog plati dobri ljudi, koji što nas ovako liepo izpokojili. A zašto si ti sinko tako podraio? Nisi! dobro spavao? kud si tako navalao?

Mladić: Ništa nepitaj, nego berzo ustaj, pak sliedi mene, znat ćeš poslije zašto hitim.

Rade: A našim goso-ljubivim domaćinom indi baš ni hvala ni da Bog pomogne, s kakvim bi obrazom to mogli učiniti?

Mladić: Znado Bog čemu je što dobro, negubi vrieme, nego hnjdi!

Rade: Bog znađe čemu je što dobro! — nek te razumie tko može, ja to nerazumiem, a to dobro znadem, da poštenja ni vidilo nije otići ođavde, a nezahvalit se ovim dobrim ljudima.

Mladić ni nesluša, što Rade govori, nego latja starca za ruku i vodi ga kao oćarana za sobom.

Gora goro stize, dolina dolinu zalaže. Na jednoj strani veličanstvene gore ukazuju se našim putnikom do neba visoke, a na drugoj otvori se pred njima široko polje, da okom pregledat nemožeš; sunce se radja, a oni u polje; mladić starca još derži za ruku, i hitro ga vodi napred; do riječi mu nedopustja doći, sad pozornost njegovu na jedan sad na drugi predmet višće obratja, o svaćem mu znađe povieđati, sva mu stabla po imence kaže, sve mu trave i cvijetlje poljsko redom imenuje kano da je baba travarica, koja bere bilje i trave za liekove; sad ga ovim sad onim zabavlja i svakako zagovara, da o konaku prošastom rieč povesti nemože.

Premahalo biše sunce davno poldnevicu i već se počelo spustjati k ićindji težačkoj, a putnici naši siedoše na odmor i da malo hleba založe; izbruli su si sienasto mjesto blizu nekog bistra vode ladne vrućka za odpočinjaje.

Kad su nešto malo pregrizli kako je teška bila lieta zaparina oćedniše, to prvi starac Rade reče: Baš je dobro što smo blizu čišmo žedan sam kao riba kad se na živ digne od zapeko sunca, samo mi je staru i umornu potleško sagibat se i na prilieg piti, i dlanju cerpit voda iz vrućka, inače nigdje ništa ni čaše ni tikve, ni herga neimamo, čim bi vode zagrabili.

Mladić hitro skoči na noge i dok dlan o dlan, eno ga već kod vrućka, zacurio vode i nosi k starcu Radovanu, i to u istom onom bokalu, u istoj onoj kupi, iz koje su sineć vino pili u kolibi kod onih gostoljubivih starih ljudi.

Starac smotri kupu i poznađe kano da ona k njemu progovori: ja sam ona ista — okameni se i oćervenai od čuda i straha, zalogan mu hleba u gerlu zapade.

Da je starca u onaj čas ošinila munja iz vedra neba, u koji je poznao kupu, nebi većma upropašten bio. Tat, tatbina, lopov, kradja, ugnusuz, nepoštenjak, nezahvalnost gadna zloćai! sve je to mahom prolitilo starcu kroz glavu, i serdce, i kad je malko k sebi došo razriješ mu se jezik, u ljutosti i gnjovu posu mladica sniegom. mrazom i tućom ukorah veleći: Što si to učinio jadni družo?! Licemoreći! koji si sivana nalik ukroćenom grobu, a iznutra pun gada i pogani. — S oćluh mi odlezi nevidom!

Mlad: Č: Samo Bog znađe čemu je što dobro! Uvircavam te starče, da oni stari ljudi po gubitku ovo kupu

mного su dobili. Zamahn čes ti dlanu ciepat i meni dokazivat, da zlo sieme nemože dobrim uroditi plodom, i da nije moguće iz zla dobro učiniti. Ona tajna, silna moć, koja svietom vlada imade stanovite svoje pute, koji su za ljude neizkušivi.

Rade: Može li biti pred nekom dobro i kriepostno, što je pred zemljom zlo i griješno? — Može li biti pred višjim sudištem božjim pravedno i opravdano, što razum ljudski usudjuje i za nepravedno priznaje?

Mladić: Ludom se glavom duvar neprobija, a mudre glave stiene ciepa kao što viera planine primiestja.

Rade: Luda glava nek vieruje, da je bijelo, što je crnjo od ugnjevljah. Mladenci nemoć neka tajna sila veće za tebe; duša moja, serdce moje, ja sav u tvojoj sam vlasti, čini snamom, što ti se vidi.

Rieči su tvoje ponajviše medene i dobre, diela tvoja — diela nepravednika. Moja je krivnja, što sam se dao od tebe uloviti u mriežu, ali budući ja veliki sumnjivac od mladosti moje i izpitatelj tajnosti osade božje, ti si valjda kaznitelj moje nevire, moga sumnjanja. Evo me stojim pred nekom i zemljom, ostao propao, nemoguć vierovali, da nemoguća, svietom ovim vladajuća vlast toli se podlina sriedistima može služiti kao što je tatbina za postignutje svoje dobre sverhe. Nedopustjam, da ikako može biti dobro i koristno, što je oćevidno zlo i opak.

Mladić: Sieda glava tvrda glava! Onaj, koji vedri i oblači, koji sunцем svojim zemlja razsvietljuje i grije, onaj samo znađe čemu je što dobro.

Rade: Zlo nemože dobro biti.

Mladić: Izvor svega je zloupotriebjenje dobra.

Rade: A ti si dobro upotriebio gostoljubnost onih dobrih ljudi! kad si od njih kupu ukrao?

Mladić: Opet ti velim starče! samo Bog znađe čemu je što dobro!

Sirac krenu nekoliko puta glavom mućeć, a mladić ga lati za ruku i odoše dalje.

Putnici putuju, a bijeli danak jezdi hitro, jezdi brez pristanka žarko sunce k pokojnom zapadu; neima ono stanka dok nestiže u noćnu vladu; tad priklanja svoju trudnu glavu, spati želi, noći predade vladu.

Cerne noći cerna odijta stere se svađa širom po zemlji; sumorni sanak bere mak po verih, da ga sipa u jasne palače, a povieše u kuće trudnog težaka, umornog rukodielca, i a nizke koliebae, gdje ubogi ludu životari.

Domalo zavlađa mervta tišina, samo stropot korakah putničkih prekida ju.

Poljubcem majke naravi uljuljana zaspala zemlja, samo po verhunchih lipak šumeći zeir krilati giba amo tamo tanke hvoje kitnjaste i provodi šale svoje, a putnici prispievaju u nicko selce, u kom se nikog živa nećuje i nevidi, do jedne jedine svietje u kući posried selca.

Putnici upraviše korake svoje k vratni ove kuće u kojoj svietja guri mlanjči, da će oadi koga budna naći i za konak umoliti.

Mladić se pojavio na vratih i zamoli konak u ime božjeg dara. Vrata se otvoriše.

Pred putnike izidje sa svintinom vriemešan čoviek i uvede ih u dom svoj posdravivši ih sa: Dobro došli! Odkud i kako? Što je i kako je? Tko ste i što ste? bila su perva pitanja, na koja putnici imadoše odgovoriti. Po tom nahraniše, napojishe i što se veli izpokojishe domaći putnike naše što se bolje mnu.

Osim domaćina nadješe putnici u tom domu ženu derzeću u naraćaju majčinom pri sladkoj hrani materinjoj nejačko djetesce jedva nekoliko mieseci staro, kao oćezno sunce. Bili su ovd imuć ljudi, puni vraga, a sad prebogati u miloj mladini svojoj, u čedu svomu, u svom jedinom baštiniku; u štinu slabe starosti svoje.

Pri večeri bijah domaći i putnici veseli i dobre volje, i udariše u divane svakojake, a najposlije povedo domaćin rieč o svom najmilijem predmetu, o pripoviedanju. Mladi putnik jedva to doćeka, to se mahom ponudi za pripoviedanje pripoviest.

Ova ponuda svima je dobro došla bila, a osobito domaćinu. Svi se bliže primakoše k mladici, a on počte pripoviest

svoju ovak: Maca, mala djevojčica od šest godinih, kćer nekog seljskog učitelja prebolova najljepšu dobu cvjetnog proljeća, prika i nemila lošest držaše ju u sobi kao pticu u kavezu.

Nu kad se ona malo oporavi i poniešto k snazi dojde, neprestado govorili o cvjetju i pitaše roditelji svoje: Sta je već ocvalo od cvjetjah, i jeli lietos onako liepo cvalo kao lani. Maca je jako ljubila cvietje, a lietos nije mogla ići u vrt i na polje, da ga se sita nagleda i nabere u kilice, napile u vicietie.

Slušao je Macu bratso njezin Juraj, niešto od nje starij, i uzima malu košaricu, šapnu tajno majki u uho: Ja ću, dopustite majko, ići na polje, nabrat ću najliepšeg poljskog cvietja i seki ga Maci doneti. Na malo odobri i Jurica ode izvan sela na poznato polje, gdje blaše livada, u kojoj mnogoverstno liepo raste cvietje.

Sad je prvi krat ovog proljetja izišao Jurica u polje, jerbu ova je mila sestrice bolovala, on na polje izohodio nije. Ciniło se Jurja, da pramaljetje nikad tako uzorilo nebiše, i cvietja nikad tako liepo kao sada.

Veselo diete letilo je kao pčelica od cvietka do cvietka po šarenoj livadi. Oko njez su pivalo pitčice, zujile pčelice, treptili lepičići, overkulno bubice, a okružavalo ga naljepše cvietje. On je žuborio, pjevašio i poskakivao. Nevina dušica njegovata tako je vedra i vesela bila, kao plavetno nad njim nebo; oku mu se tjaše od radosti kao mali ključak bistre vode izvrtaše iz kamene stiene.

Skoro nabra on punu puncatu košaricu cvietjah i poljskih jagodah. Smiljući se gledao je sriećni diećak punu svoju košaricu, i sad sieđe u debeli ladak pod lipu granatu. Gleda oko sebe na sve strane, vidi cvietje puna ga livada kano da ga nikad brno nije. Siedio je na brežuljku, s kog je cielu okolinu moglo pregledati, svuda cvietje kud oku došije; pitčice poje mile svoje pjesni nikad neprestaju, a on sluša i dosta se naslušat nemože.

Nu skakući i berući cvietje umorio se Juraj. Piesni pitčica uspavše ga u sladak sanak. On se pruži po zelenoj meknoj travici uz punu svoju košaricu i zaspao.

Milno je sanak sladki boravio diećak. Nu što se dogodilo — podiže se na nebu oluja. Tmasti oblak podiže se k nebu u visine. Ilirne munje blesnuše u nakerst; pojavi se silni glas грома u daljini. Neprodje nekoliko časovah zahropi vihar i potrese granje od stabalah. Jurica se prenuh i probudi. Kad otvori oči poplaš se diete. Okolo naokolo smotri nebo gustim zastierio oblakom, sve tamno, sve neveselo, sakrilo se žarko za oblak sunce.

Tek što se diete probudilo, a silan grom zaori. Diete skoči na noge kao plaha sernica i osta okamenjen i smutjen od ove nagle promjene.

Sad pripoviedajući mladi putnik uzdiže glas svoj više i pogledavši sve redom okolo sieđeći reče pitajućim glsom: A ti srećni čovieček koi se uzdaš u dobru svoju sreću, misliš li da si sigurni na ovom tolikimi promienami izverženom svijetu?—

Već su šustilo velike kišne kaplje kroz rastavo listje. Uplašeni diećak pograbi svoju košaricu i počeo biegnati. Oluja kiša ote mola, a grom je sve strahovite urlikao. Okupa kiša Juricu. Jedva je mogao ići putem. Fuk vetra uvali košaricu, izterže ju iz slabe ručice Jurjeve i prosu po svem polju ponosno sabratu cvietje. Diete se namerziodi, razliju se i baci takodjer praznu košaricu na zemlju. Plaćući iza glasa i skroz mokar prispeo je jedva doma.

Posluš malo pripoviedajući mladici, i strogo pogledavši sve svoje slisačce ozbiljno zapita:

Da li je čovieček tvoje nezadovoljstvo ljublike, slika tvoje ljutine prijatelja kad ti se neizpunji koja živa želja?

Burzo se utičao oluja i nebo se opet razvedri. Pitčice počeoše sladko pjesni svoje opet pjevati, težak privati se snova svoga posla. Zrak postao je čistiji, mir, tišina i sladki pokoj zavladu na dnu i po gorah. Razgledana dubrava odslasla je opriepiti i mirisom. Sve u sladkoj naravi činjaše se ponovljeno i pomilajeno, i stanovnici poljane dišaoše oči svoje u zahvalnoj radosti za udaljenim oblakom, koji je tako blagom kišom ukrepio njive njiove, polja i vrtie. I poplašenog Jurjicu

odvabi vedrina neba opet u polje. Zastidjen nad svojim nezadovoljstvom ode, da potraži zabaciti košaricu i da ju novim napuni cvietjem. Isto diete osietjelo je u sebi neku novu snagu. Razbijažen zrak, miris polja, listje stabalah, cvietje poljane, pjevanje pitčica, sva su ova činila mu se daleko lepša iza oluje i kiše. Stidilo se diete i sramilo poradi nezadovoljstva kad je vidilo posledice oluje i kiše. — Tako je da — tišjim glasom reče pripoviedaoc — za zemaljska veselja potrebit je začim gorke promene za uzderžati ih i oplemeniti, što je dokaz njiove zemaljske naravi.

Još je letala košarica nad ponorom briega. Zapala blaše za glogov germić i tako se zaustavila tu nije u ponor pala. Zahvalno pogleda Juraj na germić i uze košaricu. Začudio se i obradova pogledajući okolo sebe. Poljana blištala se kao vedro zvezdama okitjeno nebo. Kiša je iznabila hiljade novog cvietja, hiljade pupovah i ključah otvorila, i na svakom cvietku blištalo se kapljica biserne rosice. Jurica je letao tamo amo kao radena pčelica, sabirajući slat cvietja za med i kupio najliepše cvietje.

Sunco primaoše se k zapadu, a veselo diete od punom košaricom cvietja doma k seki Maci. Od radosti velike poskakivao je i pjevašio. Zahodeće sunce razsvietljivši prijazno njegovo lice terčanjem razareno kao rumena ruža. Ali još veću osietl radost, kad došavši doma čušeše veselo mile svoje sestrice, ako mu se kresilo kao rosa na sunašcu. Nije! Istina, reče mati Jurici, da su veselja drugim uzrokovana bolja od svih drugih.

Pripoviedajući mladici pristade ciepom divaniti, iz čega poznadoše slusatelji, da je gotova pripoviedka. Svi ga pohvališe, a domaćin ustaviš pokazav putnikom postelje za njih prosterle i svi odoše spavati.

(Dalje će slediti.)

Izvestije odbora izaslanog u Rieku, da tamo dolazeću Njihovu Preuzvištenost, svetlog Bana, od strane ovdasnjeg Družta slavenskog pozdravi.

Slavni Odbore,

Visokočasna Gospodo!

Po izjavljenoj želji Vašoj, da bi se sastavio u hi prilikom dolaska Banovog u nam susjedni grad visokog Gosta od strane Družta našeg pozdravio — sa Vašim saizvoljenim i odobrenjem uzveši na se prijatni teret, pošio su zadatak svoj izpunili, uzimaju čest o toga uspihu nastojećim Vas izvestiti.

Kao što je poznato carski parobrod imao je odavde preko Rieke od Senja predo svetlog Bana izići. Na istom parobrodu t., pošto smo se 7. t. m. iz mesta krenuli, doplovi smo sutra dan s večera u poželano mjesto. Došavši tu nepropustimo po dužnosti odma večer domovine svoje sina, i povicrenika banskog u Primorju hrvatskom, g. Bunjevca pozdraviti. S kakvim smu ušerdjem i ljubavi od istog Gospodina primljeni, neda se reći, a još namje opisati. Tu je odma i ugovoreno, da se trojica od nas odhodu riečkom pridruže, i do Senja sutra na susret sv. Banu podju, koje je i učinjeno. Savietnik gubernalni g. Pavletić imao je ljubav i od nas trojicu onde Njihovoj Preuzvištenosti predstaviti. Svetli Bana videći nas radovalo se vrlo, i blagodarivši toplo, izvolio je reći: da je i pre nekog vremena u Těst mislio doći, no da mu niekte okolnosti dozvolile nisu; i da će skorim dan svoju batalionu gradničarsku poslaštavo bude i nati u Těstu poselititi, i nieko se vreme i medju nama zadržavati.

Istog dana t. j. 9. tek. m. u 7 silnih stigao je visoki Gost ovaj u grad svoj Rieku, i primljen s najvećim uzhićenjem, koje se na licama, i u ogromnim do neba podižućim se žyrro izražavalo. Odma po dolazku u 8. silnih sielo se za večeru od domaćina, g. Bunjevca za 60 persona na slavu svoga ljub-

lenoga Bana priugotovljenu. Ovu — premda naše nije ovo opisivali to, kno i sjajni doček Banov — ipak zato naznačuju, što su i od nas dvojica počestvovani bili na istoj prisustvovati, koje pokazuju ljubav i poštovanje g. Povierjenika banskog na spram Druztvu našem. Pritom ne možemo proćutati ni odpozdrav Banov na učinjenoj mu od g. Bunjevca pri večeri ovu zdravici; budući da je vrlo karakterističan. Odpozdrav taj od prilike ovako glasi: Gospodo moja! Ja nisam nikakav orator da bi Vam mogao dostojno odgovoriti i blagodariti, i ono, što osjećam izkazati. Vi dobro poznajete Vašeg Bana, i što je Vaš Ban melnuo jedanput u glavu, budite uvjereni, da će on to i u djeljivije proizvesti. Ban je vaš uvicren opet, da narod svoga Bana od sveg sćerca ljubi, kao i on što njega ljubi, i kuda Ban njegov nagne, da će i on za njim rado u vatra, u vodu. Živili!

Sutra dan na 10. tek. m. okolo 10 sati predstavljeni budemo prvi iz među prvih Deputacija čez g. Bunjevca Njihovoj Preuzvišenosti. I ovo dielo pokazuje ne malo otkrivanje, kao i veliko čestovanje, koje se našem Druztvu ukazalo. I tako predstavljeni dolunaznaćeni prvi usudio se u ime svojih povierjenika, i od strane slavenskoga Druztva Njihovu Preuzvišenost ovim riećma pozdraviti:

**VAŠA PREUZVIŠENOST,
SVIETLI BANE!**

„Radinosću, umietnosću i ćergovinom, sa cietim tako roći svietom vodimom, na daleko ćuvenog i razglašenog, — svojom pak nepokolebimom, u najnovije burno, kobno, i puno nepogodah vreme najbolje osviedćenom i iskušenom, prema presvietelomu prestolu i veleomoću ustavnog carevini našoj vierenosti obštepnozloga primorskoga grada Těsta — toga velim grada žitelja slavenski u obšte, i naroćito njihovo tamošnje Druztvo, kad nije tako srećno bilo, da Preuzvišenost Vašu od tolikog vremena željno izćekivaju u svojoj sredini vidi, i zaslugam dostojno pozdravi, i doćeka; to je uzelo posredstvom svojih izbranih, u malovaćnim osobama našim, predstavljenih, ovde i na ovoj, ako i ne po sve našoj, a ono nam susjednoj i srodnoj zemlji najpoznizije podvorenje učinili, i za prinesene tolike žertve na obšte dobro kloneće se najtopliju blagodarnost izjaviti s tim sinovnim pozdravom: da Všemogući, i Vsemilostivi za sva Vašem moćnom upravljanju, i mudrom nadziranju povierenom narodu učinjena dobra dostojno i tisućbrojno sa nepokolebimim zdavljem, i neocenjenom narodnom ljubavi na nebrojena ljeta nagradi.

Ovo su naše želje. Vaša Preuzvišenost vidi, da su one prostim, naprostijim slovima izražene; na pritom neka bude Preuzvišenost Vaša tverdo uvierena: da u koliko su iste prosto izjavljene, u toliko da iz dubljeg uvieranja, iz najćistijeg vrela sćrdcah Vam do groba predanih, tamošnje těrstarsko slavensko Druztvo sastavljajućih, Slavensah izvitu. Živio!

Na ovo je usćerdstvovao Pozdravljeni u kralko, no sverćerdo odgovoriti: „Gospodo moja! (melnuvši ruke na pćersi) Nemam zaista dovoljno riećih, s kojima bi Vam mogao na usćerđiju ljubavi i poćitovanju, koje mi danas ukazaste, blagodariti. Znaćte, da sam svagda za blago naše radio, pak uviereni budite, da ću i u napredak sve ono ćiniti, što se na dobro našeg naroda klonio bude. Pozdravite mi (rukujuci so ćas s jednim, ćas s drugim) vašu milu mi obštinu slavensku, meni drago Slaveno těrstarsko.“ — Oprostivši se ovako sa ovim najznatnijim novijeg vremena mućem i iskrenim prijateljem, i pokroviteljem našim izjidojmo iz sobo u drugu, gdje odma dobijemo poziv za u 4 sata dćržati se imajuci na slavu Banovu banchet, i to svi skupa. Evo i opet novoga dokaza ljubavi, poćitanja i priverćenosti nam susiedne bratje slavenske.

Na 11. t. m. u jutru oko 4 sata povratio so svićtli Ban u Zagreb nosići blagoslov, i blagosiljanje njegovih primorskih žiteljah slavenskih, i svijah ostalih dobromislicah, a i mi pošto smo Povierjeniku njegovom g. Bunjevcu, i novom riećkoga kotara velikom županu, našem milom i predragom prijatelju i sućlanu g. Ruznovu, kao i Druztvu tamošnjem slavenskom na ćasti, s kojom su nas predusćetali, i na odlikovanje, koje su nam pri svakoj danoj prilici na najbolji naćin ukazivali, — tople blagodariti, — krenuismo se na put k Vama Visokoćastna Go-

spodo! nosići sa sobom ljubav, prijateljstvo, i pozdrav sćrdaćni kako od gorchvaljene Gospe i Druztva: tako i od svijah Druztvu našem iz sve dćuše naklonjenih nam susiednih riećkih Slavensah, i primorskih domorodacah; — koje nastojćim izjavljući Vam i vierno roćeno do znanja Vašeg dostavljajući imamo ćest sa najotmenijim poćitanjem probili Slavnog Oćbora, Velićkoćastno Gospe, pokorne slugo

GESMAN ANGELIĆ, A. MARINOVIC,
FERDO ŠPOTER, ANTONIJA STOJKOVIC,
DR. ALEKSENDER STOJKOVIC.

Ovdje priobćujemo nekoliko pćesamah na ćast Banu pri svom putovanju u primorju poklonjenih:

Pozdrav vjernih žiteljah senjskih.

Ni veselja nad veselje,
Nego vidit onog zdrava,
Nam kom ćveršto so temelje
Naša sreća, naša slava.
O junaćki svićtli Ban!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

To veselje nam je veće,
Što je Tvoja majka mila,
Izvor obće tolike sreće,
Ovog grada dćete bila.
O junaćki svićtli Ban!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

Blagodati plodno rose,
Kud Te boćja ruka vodi,
Blaga želje svud Te nose,
Prava sreća s Tobom hodi.
O spasonosni svićtli Ban!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

U propastne bune vřime
Spasio si domovinu,
S ćimmi dićno Tvoje ime
Spasi s njom i carevinu.
Spasiteljju dakle Ban!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

Narodnosti lřba mila,
Ka Te dići svićtli Ban!
Ta upravlja Tvoja dila,
Kojih slava vćiek ostane.
O narodni mili Ban!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

Med Sinovi Slavske kćervi,
Domovinu krivaj sili
Koj oćede, Ti si pćersti,
Ti Hćrvatske sinu mili
Domoljubni zato Ban!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

Mnogobrojnom ratnom polju
Tvoja hrabra kaza ruka,
Kak junaćku imati volju,
Od zla lišit svakog puka.

Zato hrabri svišli Bani!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

U cesarskom sjajnom viću
Savišti su mudri Tvoji,
Obćenitu carstva sreću
Tvoje srce svagdar goji.
Zato mudro svišli Bani!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

Liepe Tvoje sve kriposti,
Ke visoko vriedni štuju,
S velkom cjenom od vriednosti
Do neba Te uzvišuju.
O kripostni svišli Bani!
Velika
Nam dika!
Živi dugo radostan!

JELAČIĆA uspomena
Duglje će se spominjati,
Nek klisure od kamena
Verhu Senja čedu stati.
Zato dugo živi Bani!
Velika
Nam dika!
Viečnom slavom ovienčan!!!

Vinodolci svomu Banu.

Čijem da Te pozdravimo
Otče blagi junačkih sinovah
Čijem da Te nadarimo
Tvorče dobri srčanih nam vjekovah?
Sjajnost svéta nepoznamo,
A bogatstva neimamo,
Smemo li Ti pšmu pokloniti,
I pšmom Te naški pozdraviti? —

Ždrav nam došo Svělli Bane!
Spasitelju domovine mile!
Gledaj bēdne naše strane
Odasvud im zlobne prēte sile,
Od podneva more puši,
Od sēvera bura ruši,
Vārč glave nam sunce žarko žeže,
A pod nogom klisurine lože.

Gle primorske stanovnike,
Věrnostiju se svaki odlikuje, —
Radinosti, žive slike, —
Vesela se pšsan svedjer čuje, —
Tudjinstvo nam hranu daje,
Ljubav roda velika je,
Odtudjiti nitko se nepusti,
Mā od bēdo bēdni svēt zapusti. —

Zemlja ova, zemlja sveta,
Pradēdovah kārvcem opojena,
Ovdē ē jednom divja četa
Batu — kana divjeg razpšrsena.
O naših se pradēdovah
Razbijaše bēs valovah,
Koji turskom uzburkani silom
Svēt gutahu klelim svojim ždrilem.

Smemo li se dakle zvati
Věrna dēta Otca ljubeznoza?
Smemo li Ti s ovim dati
Iakren pozdrav puka primorskoga?
Čaj der, što se gorom ori,
Što u věrnih sērdeli gori:
„Ban je došo! nevoljah već nije,
Era nova Vinodolu sije!“

Evo Bane! sve se divi,
Uzhitjenjem svaki amo bēri
I pozdravlja: Bog poživi
Milog Bana! — Vinodolac věrl.
Pěvat ćemo svako doba
„Da si narod digō sgrobe,“
Pěvat ćemo dok svēt neizgine,
„Da si Spas i Otac domovine.“

IVAN VOŠČKA.

Svojemu Banu prigodom došastja u Rieku.

Kad se Rieka Tvom kormila
Svjetli Bane! podložila,
U grudi h nadu mihi:
Srieće i blaga svog' gojila.

Janačtvo i mudrost Tvoja
Sve nam nade nadkriliše,
Česti, srieće i pokoja
Dovoljno nam pribaviše.

Pribaviše rajske slasti,
Duh narodni da uzplodi,
Da oblaci minu tmasti,
Zemlja da se preporodi. —

Ali kada naše u kolo
Lovor—viencem ovienčani
Stupaš Bane! i svud okolo
Razprostireš zrak sunčani:

Kada mudro Tvoje slovo,
Kad Tvoj pogled blag i mlo
K nam obratiš, — tad na novo
V' zemlji biva rajski dio.

Živil otče domovine
Vitezu nad vitezovi,
Spasitelju carevine
Nek se svud Tve ime slovi!

Živi! — i dičnoj Zaručnici
Koja Tvom se sērcu omili
Pozdrav pruži — u nježnoj slici
Što Njoj šalje grad naš bili!

Banu Jelačiću

Mladež škol latinskih u Rieki.

Svjetli Bane! diko naša krasna
Slavni sino slavne domovine!
Koi si rod uzbudio iz sna,
Da mu slava nikad nepogine.

Ždrav nam bio, čestit nam dospio!
Otačbino dični spasitelju!
Ti si carstvu pokoj pribavio,
Izpunio vrcu našu želju.

Mudros Tvoja hrabros i kriposti
Tak su srca naša obuzela,
Da ljubav jezika i narodnosti
Kô što život sad cijenimo vele.

Hram Minerve skoro zapušćeni
Po Tebi se ovišlali poše,
I kô u bašči cvietje se zeleni;
Tere slavi Tebe, mili oče!

Slavi Tebe o vitočici Banel!
Koi si život žrtvovao celi,
Da Ti rodu biela zora svane,
Da se pravo pravici podieli! —

Primi indi darak zahvalnosti,
Što Ti mlade posvetuju grudi,
Te nas Tvojom objasni milosti
I viek možni naš branitelj budi!

Zmes.

Ko ptuji Slavian v Gorico pride, mu je čudno pri srcu. Naj pride iz koroškiga, iz furianskiga unkrak Soče, iz Tersta ali iz Ljubljane, hodi do prvih hiš mosta po slavonski zemlji. Na enkrat zagleda imé prodmetja in ulice po laško načerkano. Na svih stacunah vidi imena posestnikov in njih opravil v laškim jeziku napisane. Zdi se mu, do je na enkrat vsred Italijo začaran. Tode zmota kmalo zgine; iz svih ulic, iz svih stacun sliši dobro znani slavonski glas. V kavarinicah se pogovori mešani, vendar pa nemški premagujejo. Le nemški časopisi se v njih dobe, in še clo v tako imenovanemu „Casino di societa“ imaju le en sam obširni italijanski časopis, desiravno se tam vsi viksi stanovi shajajo, med kterimi jih je brez dvonja veliko laške ali italijanske rodovine.

Ako se premisti, do v Gorici je — od otroka do starčika — konaj 2000 oseb, ki le italijansko in med temi veliko število takih, ki le furiansko govore, se ne more verjeti, do prebivaci sploh hrepčajo za Lano držani sili. In ros se ta želja le pri nekterih bahatih najde, ki se napenajo in na vse gerlo kričijo: „Noi Goriziani siamo italiani.“

To silno želo, ktere bi radi vse prebivavce vdeležili, podpirajo na vso moč nekteri širokoustaniki v kavarinicah, dva ali trije odborniki v mestnim poglavarstvu, in posebno nekaj časa sem časopis „Giornale di Gorizia.“ Prvi so jo že tako doleč pognali, do se tukajšnji prebivavec nar raji „Gorizians“ imenuje, in drugi so jo vedli tako obratni, do so se vsi napisli trgov in ulic, in malo po malim tudi stacun in rokodelstov v laškim jeziku napravili. Tako deleč se jo šlo, do se tabla na mostu čez Sočo le v laškim in nemškim jeziku prepoveduje, tabak piti, in do se oznanila z bobnan le po furiansko dajajo. Na gerbu mestne gosposke se pa v vander še bere „Etablisment Gôr.“ — in na mestnih vratih „Gôr ist del Betten verboten.“

Še ni dolgo, kar so imeli tergi in ulice nemške in italijanske napise. Ko so pri undanju ponovljenje nemške zaterli, niso za Slavnje toliko marali, kolikor prej za Nemce. In v vander so Slavnje osnovitelji Gorice; veliki terj se imenuje travnik; imena predmestij Kostajnovica, Pristava, Studenic (Quelle, Brunnen) so slavonsko imena; poglavni sredniki blaznosti Gorico so Slavnji, kupčija na debelo in na drobno gré večidel po njih rokah; z eno besedo, Gorica obstoj le z njimi in po-njih. Le slepci, ki iz narodskiga sovražnja izvira, so mora tedaj pripisati, do se pravice Slavianov popolnana zancemarje in zatirajo. Ros se zdaj le zoper Nemce, ki na viksi stopnji izobraženja stojé, bojujajo, kër se bojé, do bi pri svoji veči izobraženosti v cerkvi, v šoli in v uradi prevelike veljavnosti nezadobili; in ničesar ne zancemarje, razširenje nemške izobraženosti overati. Na primer, gledišno vodstvo so stanovito brani, gledišno nemškim igram odpreti, desiravno jih izobraženiji do prebivavcov serčno želé.

Poslednjič, časopis „Giornale di Gorizia“ ne pozná v Gorici druge narodnosti ko laško, in bi, ko bi zamogel, šo zvonu, ki učence v Gimnazium sklicuje, le laški glas dal. — Dobro vedó, do učencov je saj dve tretjini Slavianov, do v poslednji tretjini jo veliko mladenčev nemškiga rodú, do med njimi jo tedaj le malo Lahov: in v vander terja časopis neprenehama, do naj se le v laškim jeziku učé. Vodno vpisje „la nostra lingua“ in, jo na sto učitelja povzdigniti, kalc resnico, napadajo osebe, nar pošteni ljudj, in jih ljudstvu ko sovražnike Italijanov kažjo. — Nemška stranka brani svoj stan, in ukazi in naprave vlado jo močno podpirajo. Le revni Slavnji nima nikogar, ki bi njegovo pravico branil. Čo se v laškim ali nemškim jeziku misli in druge roči učé, kaj narate uni stranki za to! Zadositi imate med seboj opraviti, ena si nov stan pridobiti, druga svojiga ohraniti.

In ta boj se lo izpeljal brez ozira na pravice Slavianov. Vdali se bodo morali v to, kar nas osoda sklenila. Tode tudi njih čas bo prišel. S svojim bistrim umom, s svojo stanovitnostjo, ki se nobene overe ne vstrasi, bodo tudi overe, ki iz ptujiga jezika pri poduku izhajajo, srečno premagali, in kakor že zdaj moč večine za se imajo, tako bodo tudi moč izobraženosti pridobili in svoje protivnike deleč prešli. L. F.

* Na Francoskim, u mestu Lyon, jo pred kratkim stara zlahna vdova vmerla. Po zadnjem volji jo zapustila svojimu oskerbniku 6000, in svoji družini 4000 frankov, s tem pogojem, da morajo ti za njeniga ljubljencu — Kodrastiga psička — dokler bo živel, posebno skrbeti. Namreč ta mora zadositi in dobriga jesti dobiti, dobro obleket, ter tako postrežen biti, kakor je ona svojo dni bila. To živinčo ima tedaj lepo obleko, posebno gorko izbičo, se vozi v kočiji, ter smé hladniga zraka le takrat živjeti, kadar to zdravnik za potrebno spozna.

J. Š.

Visoko poštovanim prijateljem Jadrlavjana.

Okolnosti, ki se niso dalo lahko previditi, so prisilile odbor, da je 24. t. m. sklenil, izdavanje društvenega lista s prihodnim mescem Avgustom vstaviti.

Ne straši nas „hudi pôt, no ternje, ne kupine“, tudi ne omerzje naše serce, naša ljubav do domovine, in naroda; pa pamet nam svetuje vmočniti, ter bolje vreme dočakovati.

Dragim rodoljubom, ki so nam do sada tako serčno učestje skazovali, se pohlevno zahvalimo za milo njihovo prijaznost, in prosimo, naj nas ne pozabijo, in ne opustijo, nas s svojo vgodnostjo in dobrohotnostjo počastevati.

Prej ko bode mogoče, se bo Jadrlavjan opet prehudil, in, ako „mu večina pomoč od Boga sinut čé“, s novo krepčostjo napredovati jel. Nadjamo se, da bo slav. društvo skor osobelega urednika najeti moglo, in tudi dobilo, vrednika, ki mlad in krepke, bode vtegnili visoki nalogi, ki je nikdar spred očmi ne zgubimo, po svih stranih obširnega polja, ki ga jo Jadrlavjan obdelovati začel, zadositi, in zadovoljiti. — Nadjamo se tudi, da bodo nadležni Slavnje zjednili, ali saj k spoznanju prignalo, da vsaka posamesna „piličica se lahko prečini; in da naša tesnina, in dušna moč le v složnosti, in v goreči ljubezni do naroda leži.

Tas bomo III. del Bossuetovega Razgovora nu svilo spravili, in mislimo, ako nam moči priustijo, se šo kakšnega drugega dela lotiti, posebno radi bi novi zavet sv. pisma v slovenskem, ilirskem, češkem, in šo v kakem drugem narečju izdavat začeli. Tako delo se nam za povzdiglo Slavnjstva posebno važno zdi; in bi ne bilo trško, ako bodo naši dragi prijatelji, in iskreni rodoljubi nas podpirati, in svojim znanam za naročilo priporočiti blagovoljili. Razgovor bo veljal 15 kr.; cena sv. pisma se bo pa po večem ali manjšem broju naročiteljev ravnila.

Imena dobrotnikov, ki so nam milodare za vboje Istriano izročiti blagovoljili, ki jih nismo šo na znanje dali, moramo, kakor tudi račun zneskov in izdatkov, za prihodni in slednji letošni list prihraniti.